Auctor est Isaacus Vossius.
Vide Placcium n. 711. pag. 140

Digitized by Google

[illegible]

[illegible]

C. 20. D D.
Google

DE

DILVVII

UNIVERSALITATE

DISSERTATIO

PROLUSORIA.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

GENEVÆ:

H.5.105

ud PETRUM COLUMESIUM,

M. DC. LXVII.

Digitized by Google

Æquo Lectori.

VEnit mihi in manus hæc Diſſertatio paucis ab
nc diebus ab Autore ſum-
iſſa, ut viſerem; quidve
orro de ea ſentirem, ipſi re-
ıntiarem. Legi ac percurri
quidem accurate & ſedulo,
ne mihi crederem uni, aliis
uoque legendam tradidi,
micis ſapientibus æque ac
octis: quorum fere omni-
m ſententia fuit, videri o-
us dignum luce admodum,
ruditionis, nec non & lati-
ıitatis haud vulgaris. Scripſi
taq; ad Autorem de hoc tum
neo tum amicorum judicio,
ıutorque ipſi adeo fui ut dare
ɔublico ne abnueret, illud-

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

que è ſacro Proverbior. lib. protuli : *Deriventur fontes tui foras*; quo Sapiens admonet, eos qui penes ſe habent quod prodeſſe queat, aliis ut communicent. Diſtulit ille paululum reſcribere, ac demum ſibi non placere reſpondit, publico committi commentationem hanc ſingularem, ſtatus merè conjecturalis, quæ, ut veriſimilitudine & probabilitate ſua non careat, probatum iri omnibus ſperandum non ſit; gaudere quod mihi & amicis viſa ſit probabilis; cæterum in vulgus proferri ac publicæ quoruncunque, etiam malevolorum, cenſuræ nolle objici, fœtum eſſe, cui nec riſere Parentes, nec Lucina naſcenti ad-

ſuit

ıit, projectitium ac pœne
ortivum, de quo nihil
ıicquam exſpectandum pa-
ntibus boni aut commodi.
a nimirum ille, ut illa quon-
ım Jchabodi mater, de ſuo
ırtu judicat, quem adoxon,
glorium & indecore haberi
ılt.

Verum quoniam obſtetri-
ım eſt potius, quam paren-
ım de fœtu judicare, viſum
t, cum mihi, tum pleriſque
rum qui mecum unà hoc
ous viderant, habito inſu-
r Autoris judicio, id luci
lere, nec fraudandum hac
cubratione publicum; ne
nus ſimiles hominum eo-
ım qui ex Apoſt. Rom. 1.
*ritatem Dei in injuſtitia
tinent*. Itaque prælo ſub-

dendum curavi: Tu, mi Lector, fruere, & boni conſule, & Autori quidem quam promeretur gratiam & laudem, mihi, quam poſco, benevolentiam ne denega. Vale.

DE

ꓷE DILUVII UNIVERSALITATE DISSERTATIO
Proluſoria.

DE Diluvio, quod vocant Noëticum, in Geneſis Moſaicæ contextu dicere paranti multa occurrunt ſanè difficilia ac pœne paraꓷoxa, quibus evolvendis operæ lonioris & majoris opus ſit: Cæterum erò unum eſt maxime, quod ſe prima velut fronte objicit; & primum nihi omnium videtur hic exponenꓲum; fueritne videlicet Diluvium hoc ut vulgo creditur) uſque adeo univerſale ut totum uſquequaque orbem rrarum, quàm late patet, occupavet: vel certe unius dumtaxat partis, & ujuſnam porrò habendum ſit? quo de emo quiſquam eſt Interpretum, vel criptorum (quem certe equidem virim hactenus) qui diſputationem ſi ex profeſſo inſtituendam duxerit: uippe quod pro certo ac rato ſemper, oque Catholico dogmate habitum, Diluvium hoc Univerſaliſſimum & errarum latè omnium fuiſſe; ita ut, *Finalis quæſtio qua de finibus generalis Diluvii diſceptatur.*

quod de Camarina olim dici conſueverat, eam moveri à quoquam nefas eſſe, huc referri jure queat. Nos tamen ſuperſtitione hac ſoluti, vel certe melioribus fretis auſpiciis, non Camarinam quidem illam, ſed quæſtionem hanc de Diluvii Univerſalitate movendam ſuſcipimus. Et vero ſi Noëmus ipſe mortibus undique ac naufragiis obſeſſus, tot tantorumque periculorum nulla ratione habita, ſub Columbæ unius auſpicio non eſt veritus Arcæ ſeptis prodire, ſeque lubrico adhuc ac maleſido terrarum ſolo committere: & nos quoque hoc ipſo tempore quo hæc ſcribimus, Columbam nacti ſumus, potiorem utique illam, multoque auſpicatiorem; Illum videlicet Spiritum, cujus afflatu Apoſtolos ſumma quæque utriuſque inſtrumenti myſteria edoctos eſſe, ſub hos dies ſolenni ritu profitetur Chriſti Eccleſia. Itaque ejuſdem Spiritus ſeu Columbæ prorſus divinæ inſtinctu auſpiciove quæſtionem hanc de Diluvii Univerſalitate attentabimus. Utque ordine ac methodo progrediamur: Primùm rationes ad argumenta, queis Diluvii Univerſalitas adſtruitur proferemus; ac rum quid porrò ſentiendum ſit, explicabimus.

Hoc eſt quod dictum eſt per Prophetam Ioël, & erit in noviſſimis diebus, dicit Dominus; effundam de Spiritu meo ſuper omnem carnem & prophetabunt filii veſtri & filiæ veſtræ, & juvenes veſtri viſiones videbunt, & ſeniores veſtri ſomnia ſomniabunt. Actor. 2.

Ar-

Argumenta igitur quibus potiſſimùm ititur Univerſalitas Diluvii ſunt Scri- turæ verba, quæ tam clara, & expreſ- i videntur, ut temerarium ſemper ſit abitum ea ſecus interpretari: viſum- ue adeo fuerit ne dubitationi quidem eis locum aut anſam relinqui. Ec- uid enim expreſſius clariuſve dici vel ngi poteſt, quàm illud cap. 7. Gen. *'t ſalvetur ſemen ſuper faciem univer- e terræ*; & mox. *Opertique ſunt omnes ontes excelſi ſub univerſo Cœlo.* Nec on & illud: *Aquæ enim erant ſuper niverſam terram*, cap. 8. Quid quod e cunctis, non hominibus modo, ſed nimantibus etiam quæ uſpiam terra- im erant, fertur aquis obruta ac mor- a fuiſſe: imò & ſubſtantiam omnem eletam: *Delebo* (inquit Deus) *omnem bſtantiam quam feci de ſuperficie ter- e*; ac rurſus: *Conſumpta eſt omnis ca- quæ movebatur ſuper terram, volu- um, animantium, beſtiarum, omnium- e reptilium quæ reptant ſuper terram, iverſi homines, & cuncta in quibus iraculum vitæ eſt in terra mortua ſunt, delevit omnem ſubſtantiam, quæ erat per terram ab homine uſque ad pecus, m reptile quam volucre Cœli; & dele- ſunt de terra; remanſit autem ſolus oë & qui cum eo erant in arca.* An

PARS I.

Pro univerſali terrarum late omnium inundatione videtur facere admodum Scriptura textus.

A 2 non

non hæc Diluvii Univerſalitatem plus ſatis evincere nata apta ſunt; næ id ita eſſe viſum pleriſque omnibus, uti modo dictum eſt, indeque perſuaſum fuit, Diluvium hoc Noëticum Univerſale prorſus, id eſt, toto terrarum orbe graſſatum fuiſſe, atque hoc tam certum fixumque eſt habitum in vulgus, ut nemini in mentem umquam venerit, vel in dubium vocare. Et verò ſane, ad hominum univerſalitatem quod attinet, neminem toto terrarum orbe hominem extitiſſe, qui Diluvium hoc evaſerit, exceptis qui cum Noëmo erant in arca, arguunt ex hoc ipſo textu proxime allegato; *remanſit autem ſolus Noë, & qui cum eo erant in arca*; multoque etiam certius ex teſtimonio Petri Epiſtolæ prioris cap. 5. quod fert, *non niſi octo animas è Noëtico hoc Diluvio fuiſſe reſervatas*; itemque poſterioris, cap. 2. ubi perhibet *Deum originali mundo non peperciſſe, ſed Noë octavum Juſtitiæ præconem cuſtodiviſſe, dum mundo impiorum Diluvium induceret*. Quæ quidem teſtimonia adeo manifeſtaria peremptoriaque in eam rem viſa ſunt, ut pro fidei dogmate res ea jam vulgo habeatur. De animantibus pariter quæcumque terras incolunt, licet non æque certum forte videri

queat,

ueat, eſt tamen ejuſmodi, ut negari
ne aliqua temeritatis nota vix poſſe
redant: quid namque, inquiunt, ni ita
t, iis Scripturæ teſtimoniis fiet? qui-
us toties toto cap. 6. libri ejuſdem Gen.
d exprimi palam eſt, ut quando ſub ini-
ium jubetur Noë *ex omnibus animan-
ibus mundis tollere ſeptena & ſeptena,
aſculum & fœminam; de animantibus
erò immundis duo & duo, maſculum &
œminam; ſed & de volatilibus Cœli ſe-
tena & ſeptena, maſculum & fœmi-
am, ut ſalvetur ſemen ſuper faciem uni-
erſæ terræ.* Sed multo etiam diſertius
ab finem, ubi dicitur, *conſumpta eſſe
mnis caro quæ movebatur ſuper terram,
olucrum, animantium, beſtiarum, o-
miumque reptilium quæ reptant ſuper
rram, univerſi homines; & cuncta in
uibus ſpiraculum vitæ eſt in terra mor-
ua feruntur*: ac demum; *& delevit
mnem ſubſtantiam quæ erat ſuper ter-
am ab homine uſque ad pecus, tam re-
tile quàm volucres Cœli, & deleta ſunt
e terra.* En queis confieri omnino vi-
etur nullum eſſe animal exceptis a-
uatilibus, quod Diluvium evaſerit.
Quamobrem, cum vel ubique terra-
um fuiſſe jam animalia, vel certe, niſi
Diluvium terras omnes quaqua verſum
ccuparit, facile eventurum ſit credi-

bile, ut aliquod elabi, ſeque aquis ingruentibus ſubducere, ſaltem è volucribus, potuerit; argumento utique haud aſpernabili eſt, nullam terræ partem fuiſſe quam Diluvium non occupaverit.

Atque hactenus de rationibus quæ Diluvii Univerſalitatem concludere videntur: quibus ipſe ultro manus darem, meque univerſorum iis aſſentientium velut torrente abripi ſinerem, ni Noë ipſius exemplo viderem mihi præſto eſſe, quo generale hoc præjudicium declinare tuto ac jure poſſim. Certe exceptiones aliquæ haud deſunt, quas dum in medium profero, te judicem, Lector, fero, ut pro tua æquitate, quod in hac cauſa æquius videbitur, pronuncies; tuo ſtare judicio certus. Cauſæ igitur controverſiam ſic explico.

PARS II. Equidem quoties cogito terræ ambitum omnem circumquaque aquis ſubmerſum, ac propemodum ad idem unde initio emoliente Deo emerſerat Chaos redactum, non queo quin admiratione, atque aliquo etiam horrore percellar, dum ſubit illam contemplari abyſſum quæ toti terrarum globo, pilulæ unius inſtar, abſorbendo par fuerit; quanto potiori jure hic dicere liceat: *Omnia*

Omnia pontus erant, cumulusque immanis aquarum
Complexum late orbem circumquaque tenebat.

Quod ſi conſiderare hæc ſubeat, quod Scriptura prodit, tantopere aquas prævaluiſſe ſuper terram ut operti ſint omnes montes excelſi ſub univerſo Cœlo; idque adeo quod ſubditur, quindecim cubitis altiorem fuiſſe aquam ſuper montes quos operiebat; proh! quis jam merito non exclamet, *Heu quanti montes volvuntur aquarum*? An non hic imago quædam immenſæ illius voraginis, ſeu abyſſi? quæ principio rerum, quicquid Cœlum inter & terram patet, oppleviſſe credita eſt. Certe ut hoc ad momenta rationum, atque ad Mathematicorum amuſſim exigatur; cum jam variis Mathematicorum experimentis & Hiſtoricorum narrationibus compertum ſit, montis altiſſimi verticem ſupra Oceani libramentum perpendiculariter erectum eminere ad duo milliaria: ex Scriptuta autem conſtet quindecim cubitis altiorem fuiſſe aquam ſuper montes celſiſſimos; neceſſe autem fuerit aquam undique, utpote in orbem compactam, æqualiter in toto circumquaque ambitu expandi: hinc conſequens fateri, aquas Diluvii,

Oceanos decem eoque etiam amplius æquaſſe. Quod cum ita ſit, non apparet profectò, unde tanta vis & copia aquarum exiſtere potuerit, abſque nova procreatione novæ alicujus materiæ, quod Theologorum ſcholæ haud facile approbarint.

Fromond. l. 5. Meteor. c. 6. art. 5. Adlaboratum ſane quidem eſt à plurimis, ut, unde tantum aquæ elici ac peti poſſet, nanciſcerentur. Aliquibus viſum è mari accerſere: at his quod eſt in proverbio obtigit, ut *dum cuppam implere ſatagunt, dolium depleant*; nempe cum jam conſtet non tantum circa terras, ſed ipſa quoque maria, è quibus una cum terra unum fieri globum volunt Coſmographi, Diluvium extitiſſe, ita ut aquam circumquaque in orbem compactam globum quendam perfectum, ac veluti Mathematicum, circa mundi centrum effeciſſe cenſendum ſit, quis non videt quantum è mari aquæ detrahitur, quo terra operiri valeat, tantundem mari porro ipſi defuturum, quo partes ſuas locumve expleat: ut omittam hic quoque graves eſſe authores, qui mare Diluvii tempore terras inundaſſe, vel ſuis finibus egreſſum negent: è quibus ſunt Rupertus, & Cajetanus, Doctorum par inclytum. Et vero, cum Moſes tam accurate ac luculenter, quæ ſunt Dilu-

ii omnia exſecutus ſit, ut nihil ab eo prætermiſſum videri queat; maris tamen non meminiſſe vel legenti patet. Quod mihi certe quidem haud levi argumento eſſe videtur, ad Diluvium nihil admodū è mari acceſſiſſe: licet Interpretū vulgus, atq; adeo è SS. PP. aliqui, ut in re extrema aſſolet, obvia quæq; arripientes, quo difficultati huic de aquarum immenſa vi ſatisfiat, ad mare perfugium habuerint; ſed ſi ad Phyſicorum & Mathematicorum normam res exigitur, quanto aliter ſe habeat facile apparet. Quare alii hoc animadverſo, & mare hic quoque ſemper infidum infeſtumque experti, alio ſe receperunt: & quidem aliqui ad id quod proximum fuit, ad abyſſum videlicet ſubterraneam, cujus fontes diſruptos Scriptura memorat: Sed nihilo plus inde opis eſt, opinor: nam ut verum quidem ſit, ex abyſſi ruptis fontibus ſuppeditatum Diluvio aquæ longe plurimum; attamen, quod de mari modo diximus, hic quoque valeat neceſſe eſt: Cavendum ſcilicet ne dum forte aqua hinc quæritur, quo Diluvii abyſſus expleatur, indidem abyſſum ſubterraneam expleri contingat, ſicque ſacrum illud adagiale hic qnoque locum habeat. *Abyſſus Abyſſum*; ut juxta Hieronymi

Plus nimio aquarum opus ſit obvolvendo ſibrarum orbi univerſo; & quidem ad altitudinem uſque quindenûm cubitorum ſupra montes altiſſimos.

expoſitionem Proëm. lib. 2. in Zachar. idem ſonet ac penes prophanos *è Scylla in Charybdim* : quid namque aliud accidit, quam ut dum via tentatur difficultate una ſeſe expediendi, incurratur in alteram & quidem fortè haud paulo minorem. Vidit hoc Bonfrerius, dum in caput Geneſ. verſu 11. ita ſcriptum fecit: *Petes unde iſta imbrium copia?* ratio dubii eſt : cùm veriſimile ſit, nullam de novo materiam eſſe procreatam, neceſſe eſt, vel è mari, vel ex aëre materiam hanc imbrium eſſe deſumptam. Porro ſi dicas è mari copioſos vapores ſurſum evocatos in imbreſque converſos, jam tantundem aquæ detraxeris mari quantum addis nubibus, ut perinde fuerit ad inducendum Diluvium, ſive hæ aquæ in mari remanſerint, ſive in pluvias dilapſæ ſint; ſin autem imbrium materia aliunde quam è mari accerſita fuerit, non videtur unde ſumi potuerit, quam ex aëre, qui in iſtiuſmodi imbres converſus fuerit. Jam autem hoc ſi demus, magna aëris portio in hos imbres conſumpta fuerit : ſi enim verum eſt quod Ariſtoteles & Philoſophi tradunt, cum ex aëre fit aqua, propter illius raritatem & hujus denſitatem, aëris materiam in decuplum aſſumi oportere, certe vix aëris

Undenam porrò tanta aquarum copia promi queat.

iëris tota inferior regio potuit his tam copioſis imbribus eſſe ſatis. Fateor rem hanc nonnihil eſſe difficilem: ait ille; quem quomodo ſe hac difficultate expediat, tu videre potes, & perpendere: mihi enim dictis aliorum refellendis operam ponere nec vacat, nec eſt animus; rerum mearum ſatagere contentus, alienis ſtudio pacis ſuperſedeo. Difficultas eſt itaque invenire unde tanta aquarum vis, quanta in generali Diluvio fuerit; derivari queat. Ut difficultati huic faciant ſatis, illam ex abyſſo ſubterranea derivatum eunt: at inde difficultatis pluſculum exiſtit; ut enim de mari modo dictum, quis non videt, quantum in eam rem aquæ expromi inde contigerit, tantundem rei alterius ibidem continuo ſubſtituendum? ni forte vacuum & inane admitti placeat, quod rerum natura, ut pueri ſciunt, ferre nequit; miraculis autem cuncta emoliri haud ſane attinet. Verum expediunt ſeſe hinc aliqui beneficio raritudinis ſeu rarefactionis, neſcio cujus, quam in eam rem excogitant ponuntque in aquis, qua maris, qua ſubterraneæ abyſſi, unde fieri volunt, ut ſic facile intumeſcentes atque augeſcentes aquæ, plus ſpatii multo quàm antea occupare incipiant: nihilo ſane aliter ac

A 6 fieri

fieri videmus in ferventi cacabo, ubi aqua quæ vix, dum frigida eſt, dimidium aut aliquanto etiam minus obtinet, poſt modo ebulliens vix, neque vix toto contineri poteſt. Ad eundem modum Diluvii tempore effectum ajunt, ut aquæ, qua maris, qua ſubterraneæ abyſſi ob denſitatem locis anguſtioribus contineri ſolitæ, tunc quidem rareſcentes longe majus ſpatium occupare cœperint, atque adeo in immenſum quodāmodo viſæ ſint excreſcere.

Verùm ut quoniam philoſophari eos nunc delectat, nos quoque promptis è philoſophia rationibus cum iis agamus: quænam ea demum raritudo rarefactiove fuerit, quidve per eam effectum ſit, paucis exſequamur. Certe quidem rarefieri poſſe aquam & rarefactionis hujuſcemodi interventu poſſe loci aliquanto plus quàm ſolita ſit ſuapte natura, occupare, experimentis & uſu, abſque philoſophia foret, notius eſt quàm ut in dubium vocari à quoquam poſſit. Jam vero id quoque in re præſenti locum habuiſſe, & ab aliquibus affirmari ſcio, & ægre faxo ipſe ut negandum cenſeam; quamvis, ſi negavero, non deſit negati ratio: ut namque id modo obiter dixerim, ſi cauſa hujuſce rarefactionis hic quæritur,

ur, proclive admodum non eſt, ut in-
'eniri, quæ quidem ſatis ſit, valeat. A-
luam plerumque vi caloris, aut aliqua
erſimili rareſcere compertum qui-
cm experientia; at in Diluvio nihil
pparet unde is calor rarefactioni tan-
æ par exiſtere potuerit. Sunt qui per
yemem Diluvium accidiſſe velint,
int qui vere primo, aut appetente fa-
tum dicant, neutri certe ex utroque
oc tempore habent quo calorem ra-
efactioni huic ſufficientem expro-
iant: quin & contra facere videtur
:xtus ſacer initio cap. 7. ubi pro cauſa
aturali ceſſationis Diluvii adducitur
iritus quidam, quem ventum uren-
m, Cauſona, optimi quique Tracta-
res interpretantur. Sunt & qui pu-
nt de ipſo Sole accipiendum, è quibus
t Rupert. eo loci, lib. 4. cap. 22.
uem (inquit) Moſes ſpiritum appel-
t juxta literam, aut calidum ventum,
t etiam ipſum Solem, qui hactenus
b denſis nubibus latuerat, intelligi-
us. Dixit enim de illo Eccleſiaſtes; *Non eſt paſſim & promiſcuè ad miraculum ſuffugiendum.*
uſtrans univerſa per circuitum pergit
iritus, & in circulos ſuos pervertitur.
: ille. Cui videtur non diſcordare
ieronymus in commentario ejuſdem
:i, dum de ipſo Sole id interpretatur,
irmans eum appellari ſpiritum, vel
quod

quod ſpiritu ipſe vivifico animetur ac vigeat, ut Poëtis, atque adeo Philoſophorum aliquibus placet; vel quia vitalem vim & motum rebus inſpirare creditur. Ut ut ſit, cauſam ceſſationis Diluvii calorem eſſe conſtat, unde neceſſario conſequi palam eſt, ejuſdem inceptionis cauſam minime calori eidem aſcribendam videri: quare cum aliud non occurrat unde videatur peti poſſe illa aquarum rarefactio, quæ in Diluvio accedit, viderint certe illi, quibus alia non ſuppetit ſeſe hac difficultate expediendi via; ad miracula enim continuo, ceu ad ſacram, ut dicitur, anchoram confugere, non eſt niſi eorum quibus deplorata jam ſit ſalus, nec alia reſtet ſpes. Verum ut cum his remiſſius quoque aliquanto agamus, eſto id nunc etiam quod volunt; demus hoc tandem ipſis, quod aliter quàm precario vix umquam impetraverint: facta igitur fuerit, extiteritque ejuſmodi rarefactio aquæ, qua marinæ, qua ſubterraneæ in Diluvio vi quapiam utique occulta minimeque obvia; quid tum? nihil ſane in rem Heterodoxorum: nam, vel hanc vim volunt naturalem eſſe, vel divinam prorſus, atque adeo extraordinariæ, ſupremæque alicujus potentiæ; hoc poſterius nihili eſt, cum

(uti

uti modo diximus) id demum ſit de cauſa penitus deſperare, ad miraculum emere & quoties aliqua occurrit difficultas, recurrere, nec vero ea optimorum Interpretum mens eſt, apud quos etſi principalis quidem Diluvii cauſa Deus ipſe habeatur, adjuvantes tamen naturales fuiſſe concluditur, eoque à Moſe mentionem fieri fontium abyſſi magnæ, cataractarum, id eſt, nubium, e quibus ceu propriis & naturalibus cauſis Diluvium oriri contigit: eodem modo dierum quadraginta pluviam continuari oportuit, cur ita? an non abſque iis poterat Deus protinus terram ſubmergere, eidemque reſtituere abyſſo, unde à primo illam eduxerat? ſane: at cauſis naturalibus uti potius habuit; quare miraculis hic quidem, quoad ejus fieri poteſt, ſuperſedendum, dicendumque modo alterum, videlicet naturali quapiam, tametſi occulta vi veniſſe, ut qua maris, qua ſubterraneæ abyſſi aquæ in tantum rarefactæ ſint, ut facile toti terrarum orbi ſupra etiam quàm neceſſe fuit, ſubmergendo ſuppeditaverint; bene habet, rationibus igitur nunc porro agamus.

Fateri utique convenit aquam rarefactionis vi, ſive ebulliendo, ſive alia ratione ſimili, poſſe ita in majus gliſcere

atque

atque intumeſcere, ut loci aliquanto amplius quàm ſuę ipſius naturæ relicta, obtinere valeat. Atque ea res eſt plane in confeſſo apud omnes, nec quotidiana ejus experientia addubitare ſinit, nedum inficias ire. At enimvero ut hoc quidem ita ſit, eadem experientia compertum habetur, aquam ita rareſcendo intumeſcere ac gliſcere, ut ampliorem certe quidem locum, aliqua tamen cum proportione obtineat, puta, vel dupla, vel ſeſqui dupla, aut aliquanto ad ſummum majori; ulterius autem minime videri umquam procedere: ſed potius, quaſi majorem ferre non queat raritudinem in aliuſmodi naturā, ſeu ignem, ſeu aërem, quorum maxime propria eſt raritas, degenerare. Equidem nec vidi ipſe umquam, nec quemquam eſſe puto qui viderit, aliquando unicam aquæ guttam, vel pugillum etiam unum, rarefactionis vi in tantum increſcere, ut dolium ingens compleverit: quod ſi quando accidit, næ id pro ſingulari miraculo habitum, opinor fuerit! Quare ut de Diluvio jam dicamus, quod aliqui illam molem immenſam aquarum, quæ non totum modo terræ orbem undique cinxit, ſed montes quoque altiſſimos cubitis quindecim exceſſit, nihil aliud fuiſſe volunt præter eaſdem ipſas,

Rarefactioni aquarum modus aliquis ponendus, ut non in immenſum, ſed quadantenus porro exceſſerint.

qua

ua maris, qua ſubterraneas, quave alias, iæ tum in rerum natura inerant, aias, quæ cum antea exiguis finibus ac atiis continerentur, rarefactionis ne-io cujus interventu ad illam uſq; mo-m pervenerint, miraculi certe habet urimum: ac fidem quo apud me re-rat, nihil quicquam habet; nam cum m ex dictis initio hujus diſputationis onſtet, Diluvii aquas decuplo eoque nplius quidquid eſt aquarum in O-ano exſuperaſſe, quî potuit fieri ut lius rarefactionis naturalis interventu uſque excreverint? Profecto fidem oc omnem exſuperat, proximumque idetur commento illi quod in Apolo-s Æſopi extat de Rana, quæ dum in-vinam magnitudinem augeſcere ſa-git, atque eo fini aquam in ſeſe ſum-a vi ingurgitare approperat, nihil rro inde conſecuta eſt, niſi ut diſru-a miſere perierit: haud abſimile eſt iod de hoc Diluvii rarefactione ab iis odo allatum vidimus; nempe ut ſci-appoſiteque dici queat, elementum uæ dum ad totius univerſi magnitu-nem perglifcere omni ope enititur, iod bonis artibus viaque honeſta & ita aſſequi minime poterat, per vim umeſcendo, atque (ut ipſi prædi-nt) rareſcendo, melius forte dixe-
rim.

rim ipſe, ingurgitando, in tantum, non tam veræ ac ſolidę magnitudinis, quàm tumoris & exſuperantię cujuſdam proceſſiſſe, ut diſrumpi quidem ipſum, terramque inde una vaſtari, atque adeo partem univerſi longe maximam perire ad extremum neceſſe fuerit. Apage igitur rarefactionem hujuſmodi tantam, ut natura ne ferendo quidem ſit. Rarefactionem aliquam nos certe quidem hic admittendam ducimus, beneficio cujus quicquid aquarum in Diluvio fuit, plus multo ſane loci occupaverit, quam alias uſu veniat: at tanto exceſſu id factum quanto ipſi volunt, id verò eſt quod probare nequaqum poſſumus, vel etiam debemus.

Sed demus hoc etiam ad extremum, id fieri potuiſſe, imò & factum eſſe prout volunt, ut videlicet in tantum aquæ omnes rarefactæ fuerint, ſuppeditare ut valuerint immenſæ illi aquarum moli, quanta fuit opus ad obtegendum orbem terrarum univerſum, & exſuperandū cubitis quindecim montes altiſſimos. Fuerit hoc ſane mirabile & prodigii plenum; at ad Diluvii rationes parum conducens, ſi quidem aqua ejuſmodi in tantam adducta raritudinem, minime aptam fuiſſe ſuffocandis & extinguendis animantibus

atque

que hominibus palam eſt; utpote per-
nuem, perque raram, quod miror ab
; minime animadverſum. Doceo ita-
e, quod ipſa docet experientia, a-
am eo raritatis perduci poſſe, non
iraculo ſolum, ſed naturaliter, ut vitæ
imalium, nihil aut parum incommo-
t; nimirum ratione & uſu comper-
m eſt vaporibus (qui aquâ ſunt rara
tenuis) plenum eſſe aërem; adeò
tem hoc vitæ animalium non offi-
, ut potius ſi abſque eo eſſet, ægre vita
hi ab eis poſſit: in puro aëre animalia
ſſe vivere negant plerique ex Ariſto-
e lib. 2. de ortu & interitu cap. 8. &
. de ſenſu & ſenſili cap. 5. Galeno
. 4. de uſu partium cap. 5. Auguſtino
. 1. de Gen. contra Manich. cap. 15.
lib. 3. de Gen. ad lit. cap. 3. Aër pu-
; occidit, qua de cauſa montes altiſſi-
os aſcendentes Philoſophi ſpongias
ıis intinctas ante nares ſecum porta-
nt, ut per hoc groſſior eſſet aër, ait
bert. M. de propriet. Elem. lib. 1.
ct. 1. cap. 2. Et vero videmus volu-
s non volare per ſublimem aerem
i purus ac ſerenus eſt, ſed per hunc
bidum & craſſum terræ proximum,
i excipit omnes vapores terræ & ma-
ita ut aquæ affinis ſit. Unde diſces,
uam ut potis eſt maxime rarefactã,
adeo

Data rarefactione aquarum quanta poteſt maxima ſit, & jam aquæ non ſint ſuffocandis animantibus, nedum ſuſtinendo arcæ oneri.

adeo animalium ſuſtentationi & vitæ non incommodare, ut etiam prodeſſe noſcatur. Quare ſi tantopere in Diluvio rarefieri contigerit, non video quinam præfocandis animantibus par eſſe potuerit. Videmus porro non raro obductum aerem nebulis craſſiſque admodum vaporibus, tam denſis interdum, tamque conſtipatis, ut Solis luci obſtruant & nocturnam caliginē quodammodo plena die repræſentent: at neminem inde præfocari ac emori compertum eſt. Sunt qui palpabiles illas horribileſque Ægypti tenebras, de quibus Exodi decimo eſt mentio, nihil aliud eſſe velint præter confertos vapores, craſſos & caliginoſos, quibus aer non ſolum obnubebatur, ſed in aquæ ſoliditatem concretus palpari poterat: illo tamen neminem præfocatum vel enectum ſcimus, ſed tantùm terrorem incuſſum eſſe ac ſtuporem, ut loco ſe non moverent, ac velut carcere clauſi & vinculis tenebrarum compediti, ut Sapiens cap. 17. loquitur, tenerentur. Quare in aqua rariore, & in vaporum formam reſoluta, hominum atque animantum vitam perſtare conſtat, ut nullum aut certe perexiguum ex aquarum rarefactione ad Diluvii efficientiam operæ pretium exiſtat. Adde quod Fromon-

ıondo cit. ante loco animadverſum]uæ rarefactionem tantam eſſe neuaquam potuiſſe, ut ſuſtinendo arcæ nus non fuerit. Vidêre id utique alii, uorum nonnullis potius viſum, aquaım hanc vim immenſam ſumptum e ex ipſo aere, quem in aquam tum uidem converſum affirmant, quibuſım deinceps res nobis futura eſt, ut ɔrum rationes expendamus.

Equidem video permagnam ac proemodum infinitam eſſe aeris regioem, ſeu inane illud, ut loquuntur Plaɔnici, ab uſque imo æthere ſeu Cœlo ɹunæ, ad terræ ſolum; atque inibi ɔnge maximam vim aeris ineſſe fateor. 'erùm quia non niſi infimam ipſius :gionem aquis occupari tunc contin:it, vel certe ad ſummum, mediam, ıprema facile omnium latiſſima, amliſſimaque haud dubie abſque mutaone aliqua permanſerit, nihilque adeo x ſeipſa Diluvii augmento contulerit. :t vero ut daretur etiam contuliſſe, eoem porro illius ac marium & abyſſi ıtio fuerit, ut nempe: quantum ex ea etractum iri contigerit, tantundem ıffici aliunde oporteat, ne vacuum, quo natura tantopere abhorret, in ım admitti neceſſe ſit. Tertia igitur ıpereſt atque infima aeris regio, vel certe

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

certe ad ſummum, ſi ita videtur, media, de quibus ambigi poſſit aquiſne Diluvii tantis tamque immanibus ſuppeditaverint. Cæterum difficultati huic exſolvendæ appoſitum videtur, quod ex Ariſtotele docent Phyſici, cum ex aere fit aqua, propter illius raritatem atque hujus denſitatem, plus materiæ decuplo accipiendum: ita ut ad pugillum aquæ efficiendum, pugillus decem aeris minimùm opus ſit: unde datur facile intelligi in re noſtra, etiamſi totam forte aeris regionem infimam, atque adeo mediam, in aquam verti dederis, non potuiſſe tamen ſufficere. Res omnino notior eſt & contritior in Philoſophia quàm ut plura his adjicere hic attineat: pro nota utique ac certa habuit, opinor, non indiligens ſcriptor Steuchus cognomento Eugubinus, initio Coſmop. ubi cùm in hanc porro quæſtionem incidiſſet, nec videret ſub Cœlis uſpiam unde tantam vim aquarum, quantam Diluvium Univerſale poſtulat, expromeret, venit illi demum in mentem, aquas ſupercœleſtes accerſere; *Quoniam*, inquit, *nec quadraginta annorum imbres, nedum quadraginta dierum, nec quicquid rerum eſt infra Cœlos, ſi in aquam verti contigiſſet, ſatis fuiſſet.* Sed quid ego Eugubinum hic nomino?

)? eadem Bedæ fuit lib. de nat. rerum
)inio; fuit & Hugonis Vict. in cap. 2.
en. quibus ſubſcripſere præter lau-
.tum modo Eugubinum, Strabus, O-
aſter, Agellius, & quidam ſolennis
octor apud Abulenſem ſuper cap. 7.
en. Dixere igitur hi omnes, aliique
mplures, aquas exiſtere ſupra Cœ-
m etiam ſidereum, quæ Diluvio in-
:vierint. Sed quam id abſurdum ſit
paradoxon, nemo non videt: nam,
daremus aquas hujuſmodi exiſtere,
|uod ſemper duximus improbabile)
iis non videat ex hujuſmodi aquarum
terras deſcenſu, non pauca ſequi in-
edibilia? ut, quod ajunt, diſruptos
'e Cœlos, fractaſque eorum compa-
s, qua ejuſmodi aquis pateret exitus
deſcenſum, & rurſus Cœlorũ mea-
; illos fuiſſe occluſos. Ad hæc quia
t recte notat Chryſoſtomus) haud
is compertum manet quonam de-
.m abierit tanta aquarum copia,
idve à Deo factum ſit ad replendum
)er Cœleſtis illius loci capacitatem
.iis inde amotis; dicere enim tempo-
Diluvii vacuum ibi fuiſſe, ac tum
ſt Diluvii tempus eo aquas eſſe re-
-ſas, juxta illud ſcilicet; *Reverſæque*
t aquæ de terra euntes & redeuntes,
nniantis eſt ac minus ſani. Mitto
alia

Hoc à me alias plane ex profeſſo diſcuſſum fuit, ut nunc perſtrinxiſſe ſufficiat.

alia id genus abſona quæ alius loci ſunt & inſtituti; nihil quippe in præſens agitur niſi ut palam fiat, quàm non proclive viſum ſit Scriptoribus, cætera doctis & ingenioſis, illam vim immenſam aquarum, quam in Diluvio undecumque Vniverſali fuiſſe oportuit, aſſertum ire. Ut nihil porro in eam rem promptius habuerint, quàm aquilicia facere, hoc eſt, ut ex Tertulliani Apologet. patet; *Jovem ipſum è Cœlo elicere.* Nimirum Chryſoſtomo jam vidimus haud ſatis liquere, quonam demum abierit tanta aquarum copia; & nos interea quaſi majorum tribunalium judices nihil addubitabimus. Equidem mihi ſemper res hæc viſa eſt ejuſmodi in quam proprie competat quod de Delio natatore fertur; ſicubi enim natatore optimo opus viſum eſt aliquando, nuſquam, opinor, magis quam in hac vi aquarum tantâ tuto ac feliciter enatanda.

PARS III. Non eſt, fateor, convellendum temerè, quod jam in vulgus pridem receptum fuit: quippe ubi hoc fit, periculum eſt ne omnia pervertat innovandi libido: attamen ita ſtandum receptis opinionibus videtur, ut non puerorum in morem quæcunque dicuntur promiſcue, ſed cum aliquo, ut viros decet,

ecet, judicio approbemus. Ruſticos idemus meſſe peracta, priuſquam ſe: ad colligendas fruges dent, grana exutere in areis, atque adeo ventilare ſotos, ut quiſquiliis difflante vento in :rem diſperſis, reſiduum fiat in vanno iticum. Simili operâ & nos contritas piniones diſcutere modo ac ventilare ar eſt, quo neglectis quæ non niſi eciem veri & fucum habent, ſola maeat & quidem pura ac puta veritas: illit non raro illa quæ in pervulgatis :ceptiſque opinionibus apparet veri)ecies, eſtque periculum ne nobis ſubide imponat ipſa quæ pro eis facit au)ritas. Uti enim plerumque in vulgus :cidere videmus, nonnullas ædium crarum rudes, attritas, ac vetuſtate ·opemodum corruptas impenſius & :ligioſius coli, quàm quæ magnifico nt opere & eleganti: ſic in opinionis quoque evenit, eas ſæpenumero ligioſius impenſiuſque obſervari quę us præ ſe ferunt vetuſtatis, licet mis forte habeant veritatis. Quare Anquitatis autoritatem malum non raro ſe præjudicium, rite monet Plato in heæteto. At veritati cumprimis nos ſiſtimus, & cujuſcumque ætatis ſit ac rmæ eam amplectimur; nec temeri:is continuo arguendum putamus,

Veritas filia eſt temporis; ſubinde exoritur proditque in lucem.

B tra-

tralatitiis opinionibus atque olim pro communibus habitis non acquieſcere, vel diſſentire. Quamquam in re præſenti nihil equidem ipſe affirmo, & ex ſuſpicione omnia exſequor, certus nihil quàm conjectorem hic agere, prout egi hactenus. Agedum ergo, adoriamur nunc quicquid eſt autoritatis quod cauſæ huic obtenditur, & quantum porro in ea momenti ſit, ſedulo penſemus.

Ac primùm Scripturæ autoritas, quam ſupremam hic & ùbique habendam eſſe inter nos convenit, cujuſmodi hac quidem in re ſit videamus. Equidem huic cauſæ præjudicatum jam ſcio, cunctis Scripturæ Tractatoribus in id promiſcue conſpirantibus, ut verba ſacri textus de Univerſali Diluvio accipienda cenſeant, nec quiſquam eſt qui contra profiteri aperte ac palam audeat. Verùm (ut præfiſcini, id quidem dixerim) mihi ipſa hæc verba paulo acrius diſpicienti, nulla dum omnino reperta, perſpectave ratio eſt, cur aſſerere cogamur, toto terrarum orbe Diluvium fuiſſe graſſatum. Ac primò quidem de hominibus, quod pro certo habetur, neminem præter eos qui in arca cum Noëmo fuere, id eſt, ut à Petro dicitur, *non niſi octo animas*, evaſiſſe; non ſine aliqua modificatione debet in-

intelligi; certo enim conſtat, excipiendum eſſe Enochum, quem ſcimus alicubi terrarum fuiſſe reſervatum, ubi etiamnum ad obſiſtendum Antichriſto una cum Elia adverſari credimus. Quare quod de hominum univerſalitate Scriptura refert, ita interpretari convenit, ut exceptio aliqua intercedat. De animantibus jam longe minus difficultatis eſſe videtur, de quarum univerſitate non ita palam affirmate Scriptura pronunciat; adeo ut ſi quem forte juvet negare omnia omnino Diluvii aquis periiſſe, non ſit quamobrem ei protinus ſuccenſeri oporteat: quin videri is poteſt habere porro eorum admirationi & curioſitati quo ſatisfaciat, qui quanam ratione à Diluvii temporibus quædam animalia, ut leones, urſi, tigres, aliaque id genus, in procul remotas, ingentibuſque adeo marium atque Oceani ſpatiis diſcluſas orbis partes, Americam puta, novamque Guineam, in quibus hujuſcemodi viſuntur animalia, deportari contigerit, haud ſatis intelligunt: maxime cum in illis etiam partibus aliqua extent, quæ alibi terrarum nuſpiam reperire ſit. Videſis Auguſtin. lib. 16. de civit. cap. 7. Imò & illis pariter inde gratificabitur, quibus, ut arca fuerit capax tot animalium ex

Conſule Tornelii annal. 1. oct. die 3. num. 26.

B 2 orbis

orbis parte confluentium, vereri ſubit; non parum quippe ex illa colluvione ac congerie animalium detrahitur, ſi dixeris, non niſi unius cujuſdam partis terræ eo conceſſiſſe. Ad Scripturæ autem verba quod attinet, in quibus mentio fit cunctorum animalium univerſæ terræ, haud difficulter ex iis quæ poſtmodo dicturi ſumus, reſpondere promptum eſt. Abulenſis ſane in caput 13. Gen. quæſt. 113. fatetur, non fuiſſe incluſa ſub generalitate Diluvii animalia quæ erant in Paradiſo, ſed ſolum quæ erant foris ſuper terram: nam ſicut homo qui ibi erat non mortuus eſt, neque incluſus fuit ſub illa generalitate omnium hominum morientium, ita & animalia, quæ ibi eſſent, non includerentur ſub clauſula generali omnium animalium; ita ille quidem; qui poſt quæſtione 118. quomodo ſignum univerſale, (*omnis*) modificari debeat, docet. Verùm quoniam nihil admodum eſt incommodi de animantibus quoque id fateri, cuncta Diluvio abſumpta periiſſe, & Scripturæ verba favere nonnihil videntur, demus hoc porro animi gratia, vel certe in medio, ſi placet, nunc quidem relinquamus; utrum ergo videbitur cuique verius, eo utatur, nihil noſtrâ admodum intereſt, quibus

id

d dumtaxat propoſitum modo eſt ad docendum, præciſe ex Scripturæ verbis, totuſne terrarum orbis uſquequaque Diluvii à aquis cinctus abſorptuſque fuerit, non ſatis liquere; id autem ſic facile doceo. Verba Scripturæ quibus Diluvii Univerſalitas confieri creditur, ſunt (prout jam vidimus) hæc ex cap. 8. *Aquæ enim erant ſuper Univerſam Terram*; atque ex cap. 7. *Opertique ſunt omnes montes excelſi ſub Univerſo Cælo*; nec non & ubi de animantibus in arcam admittendis agitur, quod infertur ætiologicon; *ut ſalvetur ſemen ſuper faciem Univerſæ Terræ*: hæc, opinor, vel ſola, vel potiſſima videntur, quibus adducti fuerint Patres aliique, ad Univerſalitatem Diluvii affirmandam. Verùm verba hæc præciſe, qua ex ua ipſorum propria notione, qua ex Scripturæ uſu, illud nequaquam evincere, in promptu eſt teſtimoniis compluribus demonſtrare. Recita dum igitur nobis teſtimonia ex Scriptura imprimis, ac dein etiam ex prophanis ſcriptoribus, prout modo in hanc rem occurrent: & vero indidem ex hoc ipſo opere auſpicemur. Geneſis ergo cap. 2. de quodam fonte dicitur, rigaſſe univerſam ſuperficiem terræ: *Fons aſcendebat de terra* (inquit Moſes) *irrigans*

Idiotiſmus eſt communis Gentium ferme omnium, ut cum de tota quapiam regione agunt, ſignificantur univerſalibus.

rigans univerſam ſuperficiem terræ; ubi quiſnam porro hic tantus fons fuerit univerſæ ſuperficiei terræ rigandæ par, mirantur vulgo Interpretes, nec facile hac difficultate omnes ſe expediunt, ut de illis merito dici id queat:

Scinditur incertum ſtudia in contraria vulgus.

Quoſdam conciliare ſtudet Albinus, ſive Alcuinus in illo brevi ſuo in hunc librum commentario interpolatæ expoſitionis è Patrum ſententiis, terram hanc quam Moſes dicit irrigatam eſſe uno fonte, non omnem terrarum orbem, (ut vox ſonat) ſed terram dumtaxat Paradiſi interpretatur, quam paulo poſt Moſes ait irrigatam fluvii unius, qui ſub Paradiſum in quatuor capita diducebatur, alluvione. Atque eandem Auguſtini quoque interpretationem eſſe convenit: quippe qui lib. 5. de Gen. ad lit. cap. 9. & 10. non niſi unum initio mundi fontem fuiſſe ait, quo ſtatis temporibus exundante, terra omnis, ut Nilo Ægyptus, rigaretur; quî enim fieri poteſt, ut unico fonte totus terrarum ambitus proprie acceptus valeat irrigari? haud dubie ſynecdochicos hoc dictum voluit: *Fons aſcendebat è terra irrigans univerſam ſuperficiem terræ.* Similis ſenten-

tia

:ia eſt Gloſſæ interlinearis. Alterum :xtat teſtimonium cap.41. lib.ejuſdem, ıbi cum de illa Ægypti fame, quam ſoſephus Pharaoni prædixit, ſermo :ſt, tantam fore eam dicitur, ut con-ſumptura ſit omnem terram: nec dicas Ægyptum totam intelligi; latius enim graſſatam eſſe conſtat, ex ſubſequente :ap. 42. nec non ex 43. cujus initio de :adem fame totidem verbis infertur: *Interim fames omnem terrã vehementer premebat*: agitur enim illic de Paleſtina: ergo non ſola Ægyptus terræ omnis appellatione venit hoc loco: terram autem omnino omnem quàm latè patet uſquequaque hac fame oppreſſam, nec credibile eſt, nec quiſquam Tractatorum docet: per ſynecdochen ergo explicandum. Suppetunt & alia huic rei firmandæ teſtimonia, cum apud Moſem, tum alibi Scripturæ veteris, quæ poſſem hic proferre; quale eſt illud ejuſdem cap. 41. modo cit. *Omneſque provinciæ veniebant in Ægyptum ut emerent eſcas.* Certum eſt tamen (inquit Abulenſ. cit. q. 118.) quod non veniebant homines de toto mundo in Ægyptum ad eſcas emendas, cum & aliquæ gentes ſint in mundo quæ neſciunt an Ægyptus ſit, & aliæ ad quos cibi ex Ægypto non poſſent ferri; & ſi

omnes provinciæ venirent in Ægyptum, non ſufficeret Ægyptus pro toto mundo fortè pro una hebdomada ad cibos. 1. Reg. 13. *Ecce illi diſcumbebant ſupra faciem univerſæ terræ comedentes: &c.* Daniel. 2. Nabuchonodoſori dicitur: *Tu Rex Regum es, & Deus Cœli regnum, & fortitudinem, & Imperium dedit tibi, & omnia in quibus habitant filii hominum, & ſub ditione tua univerſa conſtituit*: quæ per ſynecdochen omnia interpretatur Pererius, vel per Hyperbolen; vide ejus commentar. lib. 2. Atque è veteri inſtrumento hactenus: piget enim cuncta referre, nec admodum attinet. Venio itaque ad novum, ubi unum extat plane luculentum atque auro (ut dicitur) contra carum, quod minime omitti placet: Luc. nimirum cap. 2. ſic habet, *exiit Edictum à Cæſare Auguſto ut deſcriberetur univerſus orbis*: in quo ſynecdochen ineſſe, qua major pars pro toto accipitur, omnes monent, & res manifeſta eſt, inquit Maldonatus; nec etiam totus orbis Romani Imperatoris juſſu deſcribi poterat, cum totus ejus non pareret imperio: teſte Suetonio, Auguſtus Gotthis, Armenis, & Indis non imperabat. Per univerſum igitur orbem hoc loco, ea orbis pars quæ Ro-

ıanis erat obnoxia, accipitur, eaque ɛſcribi jubetur, cujus magnitudo ut ɛclaretur hyperbolicôs orbis univerſ dicitur. Quo fere modo apud proıaños habetur.

Orbem jam totum victor Romanus habebat, *Petr. Arb. Satyric.*
Qua mare, qua terræ, qua ſidus currit utrumque. Et illud;
Gentibus eſt aliis tellus data limite certo, *Ovid.*
Romanæ ſpatium eſt urbis, & orbis idem.

ɔmanos orbis dominos (ait Appias) Imperii terminos Orientem Oc'entemque ſibi feciſſe: & Dionyſ. ıllicarn. atque ex eo Veget. Solem umque in eorum imperio currere. nc Rutil. Ethicu:, Senatum popuıque Romanum vocat totius mundi ninos, domitores orbis, & præſules, ıer. lib. 2. quæ omnia aſſentatoric Hyperbolen & ſynecdochicôs di-, ne ipſi quidem quibus ita aſſentari ıit, negaverint: Cum palam ſit ac ɔini, vel mediocriter tincto literis, compertum, permultas fuiſſe naes atque orbis partes minime Roıis ſubjectas: Scythia eorum audirma, non ſenſit: itemque Arme(ut ex Suetonio diximus): Aſſy- *In Proœm. lib. bell. civil. lib. 1. hiſt. lib. 1. de re milit.*

 riaque,

riaque, & quicquid eſt extra Euphratem; quin ne ipſorum quidem nomen America, aliæve complures provinciæ & gentes barbaræ audiverant: fuerunt & liberi ſemper populi, civitates liberæ, Reges amici aut fœderati Romanorum; denique univerſum orbem ipſis nequaquam paruiſſe in confeſſo eſt. Deſcribi ergo & cenſeri juſſu Imperatoris Romani minime potuit. Quare hoc loco per univerſum orbem Auguſti edicto deſcribi juſſum, aliud nihil intelligendum venit, quam univerſa Romanorum ditio, ſive univerſus orbis Romanus. Quin & aliquos eſſe ait Maldonatus qui exiſtiment, ne totum quidem Romanorum orbem ſeu imperium fuiſſe deſcriptum, ſed ſolam tantummodo Syriam, in qua tum Judæa cenſebatur. Sed de hoc quidem teſtimonio hactenus. Alterum profero huic perſimile cum ex ejuſdem Lucæ 23. tum Marci 15. & Matthæi 27. ut in ore duorum vel trium teſtium ſtet omne verbum; hi ergo tres Evangeliſtæ cum de Solis Eclipſi, quæ ſub Chriſti mortem accidit, meminere, illam univerſalem fuiſſe ajunt: *Et Tenebræ* (inquit Lucas) *factæ ſunt in univerſam terram.* Matthæus quoque totidem verbis: *Tenebræ factæ ſunt ſuper uni-*

iverſam terram. Marcus verò, *Tene-ræ factæ ſunt per totam terram.* En erba plana, queis hujus Eclipſis uni-erſalitas confieri videtur: & verò in-e factum, ut non modo in vulgus ita editum ſit, ſed è Tractatoribus pleri-ue omnes, imò complures ex SS. PP. o demum opinionis pertracti ſint. Ve-um, ut præclare Maldonatus admo-et (qui Origenis autoritate fretus non t veritus cornicum, ut dicitur, ocu-s cofigere) neque res ita habuit, ne-ue verba hæc id ferunt: namque poſt-uam eorum qui toto terrarum orbe nebras ejuſmodi fuſas fuiſſe putant, ntentiam retulit, ſic infert; *magis ta-en Origenis probo ipſe ſententiam, qui per ſolam Judæam factas exiſtimat: & ia propter ſolos Judæos eoſque ubi E-ngelium Chriſtus prædicaverat, factæ nt, ut ejus divinitas (ut paulo ante di-mus) doctrinaque confirmaretur: & ia veroſimile non eſt neminem ex tam ltis Græcorum & Latinorum Hiſtori-rem tam mirabilem, tam univerſalem moriæ prôditurum fuiſſe, ſi toto terra-n orbe facta agnitaque fuiſſet.* Atque rum paulo poſt; *quo ergo modo tres angeliſtæ ſuper univerſam terram te-bras illas factas fuiſſe dicunt? Recte igenes reſpondet, univerſalem illam* *Tr. in Matth. 35.*

particulam, Univerſam, *aut Totam, accommodate ad locum de quo agebatur intelligendam eſſe; gerebatur res in Judæa, ſuper univerſam ergo terram, id eſt, ſuper univerſam Judæam tenebræ factæ ſunt; ſicut Abdias ſervus Regis Achab qui ad quærendum Eliam miſſus erat, invento dicit*; vivit Dominus Deus tuus, quia non eſt gens, aut Regnum, quo non miſerit Dominus meus te requirens. 3. Reg. 18. *Cum dubium non ſit Achab, non ad omnia Regna, ſed in omnes regni ſui partes nuntios miſiſſe: Lucas autem ait*; factum eſt autem in diebus illis, exiit Edictum à Cæſare Auguſto ut deſcriberetur univerſus orbis: *non enim totus omnino orbis, cujus Dominus non erat, ſed illæ orbis partes quibus imperium Romanum terminabatur, à Cæſare deſcriptæ ſunt. Putat etiam* Origenes *in hujuſmodi locutionibus aliquid Hyperboles eſſe, quemadmodum cum vulgo dicimus, per totum mundum quæſivi te; ut nihil aliud Evangeliſtæ dicere voluerint; cum tenebras per univerſam terram factas fuiſſe dixerunt, quàm tenebras longe lateque fuiſſe factas.* Hactenus ex Maldonato. Sunt & alia inſuper, ut quod Actorum 2. habetur, *fuiſſe Jeroſolymis habitantes Judæos ex omni natione quæ ſub Cœlo eſt*: ubi Hyperbolen una cum Lori-

-orino agnoſcunt omnes. Iterumque -orumdem Actorum 11. dicitur: *Surgens unus ex eis nomine Agabus ſignificat per ſpiritum, famem magnam futuram in univerſo orbe terrarum, quæ facta eſt ſub Claudio.* Martinus Cantapras. lib.6. Hypotypos cap. 3. ſolam intelligi vult Judæam; ſummum per univerſum orbem terrarum, orbem Romanum par eſt intelligi. Similiter quod ab Apoſtolo dicitur Rom. 1. *Primum quidem autem gratias ago Deo meo per J.C. pro omnibus vobis, quia fides veſtra annunciatur univerſo mundo.* Mitto alia, quæ apud Tractatores paſſim extant. Vide Leonard. Marium in caput 41. Gen. Pererium item in Gen. lib. 12. diſp. 9. Rutil. Benzon. in Pſal. 86. pag. 181. Caniſium lib. 1. de Deipara virg. cap.6. Bonfrer. in caput 3. Judic. verſu 11. Bellarminum de gratia primi hominis cap. 14. Atque hic demum valet JureConſult. illud, quo ſanciunt, numquam in jure tam univerſalem eſſe propoſitionem, quæ univerſaliter omnino intelligatur, quin accipiat reſtrictionem alicunde: adi Lexicon Juris verbo *quicumque.* Quæ cum ita ſint, quid prohibet quo minus & nos tot tantarumque autoritatum præſidio fulti, conſimiles quæ in noſtro textu habentur locutiones

Reſtrictionis & modificationis fere eſt uſus ubicunque propoſitio extat univerſalis, ut cum aliqua exceptione ſit accipienda.

nes interpretari ad eundem modum poſſimus; puta cum dicitur; *aquæ erant ſuper univerſam terram* : prout modo vidimus à Maldonato, ex Origine exponi quod in Evangelio fertur de univerſi orbis deſcriptione. Pari modo cum dicitur. *Opertique ſunt omnes montes excelſi ſub univerſo Cælo* : prout exponitur quod Actorum 2. dictum fuit de omni natione quæ ſub Cœlo eſt. Certe illud de montibus, jam antea ex Cajetano vidimus, de omnibus minime accipi poſſe, Olympum excipiunt aliqui, Caucaſum, Atlantem, & alios alii: ut noſtra interpretatio neutiquam ſingularis habenda ſit. Bellarmini hæc ſunt libro jam citato. *Credibile eſt in Paradiſum aquas Diluvii minime penetraſſe, ut ſcholaſtici Theologi docent. Ad illum autem Scripturæ locum ubi dicuntur aquæ cooperuiſſe omnes montes ſub univerſo Cælo; Reſpondemus, id eſſe intelligendum de omnibus montibus illius terræ quæ à peccatoribus incolebatur, quæque habitationi hominum poſt lapſum Adæ data erat*:Sic ille ibi:quæ quidem, uti & ſequentia, mirifice pro nobis faciunt. Ex Abulenſi mons Paradiſi excipitur, cit. q. 118. ſimili ad extremum modo quod in noſtro textu fertur de introducendis in arcam ex omni

ani-

animantum genere binis vel ſeptenis, ut ſalvetur ſemen ſuper faciem univerſæ terræ; inſtar illius ducendum quod de quodam fonte jam retulimus, qui terræ univerſam ſuperficiem irrigare traditur: quamquam de ipſis animantibus, fueritne eorum quidem reſpectu Diluvium Univerſale, relinquendum in medio cenſui. Nolim porro cuiquam hic excidat quod jam non ſemel obſervare contigit, nuſpiam Scripturæ plus locutionum Hyperbolicarum exiſtere quam in hac hiſtoriæ Diluvii narratione; nimirum Hyperbolis plena hic ſunt omnia: an non Hyperbole videtur, quod cap. 6. extat, ubi Deus Diluvii minas intentans adducitur? poſt multa namque figurate & præter vulgarem uſum dicta, hæc infert, *univerſa quæ in terra ſunt conſumentur*: quaſi vero multa non evaſerint, ut arbores, non prægrandes modo illæ ac prædurae, quercus, cedri, aliæq; id genus, ſed etiam teneriuſculæ ut olivæ, è quarum una ſcimus decerptam frondem poſt Diluvium à columba ad Noë deportatam: cum ergo dicitur univerſa quæ in terra ſunt conſumentur, hyperbole eſt, qua divinæ indignationis ſumma vis exprimitur. Ejuſdem modi habendum quod totidem verbis effer-

Rupert. in Gen. lib. 4. cap. 20. ex Chryſoſtomo. Cataractæ Cœli apertæ ſunt, accipiendum eſt, inquit, per hyperbolem, &c.

effertur hoc eodem capite: ***Et delebo omnem ſubſtantiam quam feci de ſuperficie terræ***: Hyperbolem pariter in eo quod poſtmodo ſubditur de ruptis fontibus abyſſi & cataractis Cœli apertis, ineſſe agnoſcique à Tractatoribus pleriſque jam vidimus. Denique Hiſtoriam hanc totam Hyperbolis ſcatere vident facile quicumq; aliquid vident. Quare proximum eſt ut nos latere hic quoque Hyperbolas ſuſpicemur: ſicque exponamus dictum à Moſe Hyperbolicôs, aquas fuiſſe ſuper univerſam terram, opertoſque omnes montes excelſos ſub univerſo Cœlo, ad indicandam Diluvii hujus magnitudinem; de quo certe fateri convenit, multis partibus quicquid Diluviorum aliquando fuit exceſſiſſe: illudque adeo celeberrimum quod ſub Deucalione in Theſſalia ſeptingentis fere & ſeptuaginta annis poſt accidit; nec non & alterum paulo antiquius, puta ducentis triginta annis, quod in Attica ſub Ogyge fieri contigit; hoc namque oræ uniûs exiguæ, illud provinciæ haud multo ſane majoris fuit; at Noëticum, quo de agimus modo, Diluvium partem mundi longe maximam obtinuit. Quantam enimvero (inquit aliquis) quamnamve partem? hoc quippe avemus ex te etiam diſcere.

Equidem video me in dubio verſari: PARS
amen quoniam conjecturis agere IV.
n cœpimus, pergamus dum porro, &
i nos expreſſa Scripturæ verba deſti-
ınt, ſententiam conjectando aſſequi-
ıdeamus; valeatque hoc etiam loco
ıripideum illud:

Qui bene conjecerit, vatem hunc perhibeto optimum.

itur ad mundi partem, quæ Diluvio
ıc Noëtico ſubmerſa eſt, quod qui-
m attinet, ut quænam ea quantave
erit palam fiat, ſic ſtatuo. Licet defi-
ri certo non queat, quota præciſe vel
ıænam terræ pars operta ſit Diluvio:
deri tamen Aſiam fuiſſe, vel totam,
:l maxima ex parte. Huic meæ opi-
oni, ſeu conjecturæ argumenta ali-
ıot proferre ſubit: tu ea, mi Lector,
ıdem quo à me proferuntur animo,
cipe. Nemo eſt, niſi prorſus ageo-
aphos, qui neſciat unam è quatuor
æcipuis mundi partibus Aſiam eſſe,
iam Coſmographi majorem, ut à mi-
ɔre altera hujus majoris parte, Nato-
ı hodie dicta, diſtinguant, appellare
lent: In hac ergo majore Aſia, ubi
aradiſum terreſtrem propter Tigrin
: Euphratem, qua parte Meſopotamia
t, collocandum ducimus, Noëmum
giſſe una cum familia, inter omnes
Scri-

Scripturæ interpretes, alioſque, quos equidem viderim, facile convenit: nec ſane immerito, cum Scriptura id ſatis innuat, apud quam in tota ſerie rerum geſtarum ante Diluvium, nulla extat niſi Edenis mentio, ad cujus Orientalem plagam Caïm cum liberis habitaſſe dicitur, cap. 4. Gen. Edenicam autem hanc plagam eadem Scriptura Iſaiæ 37. & Ezechielis 7. ac 20. ponit non procul à Charan, ſeu Carris, Parthorum urbe, Craſſiana clade famoſa. Arcam itidem ſubſtitiſſe in montibus Armeniæ Gen. ejuſdem cap. 7. refertur. Quæ quidem omnia ad illam mundi partem quæ Aſia dicitur, pertinere norunt una mecum omnes, qui res geographicas vel leviter attigere. In Aſia igitur Noëmum ejuſque familiam egiſſe pro comperto tenendum; & quidem circa Armeniæ & Meſopotamiæ fines, non procul à Caucaſo: unde illud apud Græços de Prometheo ad Caucaſum revinćto & vulturem perpetuo viſceribus ſuis exſaturante, quod in Noëmum competere viſum eſt aliquibus: atque à Caïnitis, gigantibuſque illis primitus excogitatum, qui Noëmo ſynchroni cum eſſent, ejuſque zelum ferre haud poſſent, de ridiculo eum habere cœperunt, Promethei aut

alio

) ſimili nomine ipſi Ironicôs notan- anxitudinis ejus nimiæ cauſa, im- ſito; indeque ejuſdem Jecore vultu- n aſſidue ali dixere, quod ſeſe plus uo torqueret, ac veluti cor ſibi ex- deret, aſſiduam navando compluri- s annis operam, tum molitioni ar- , tum deterrendis revocandiſque à gitioſo vivendi genere improbis. Al- atum porro ad Caucaſum commen- unt, quod ad ejus radices, vel certe n procul ab eo arcam fabricaret, uni ic loco & operi jugiter affixus. Ni- irum Æſchylus in Prometheo ipſum ducit Prometheum gloriantem de ultis artibus & rebus à ſe inventis, in iibus ponit naves, quas vocat currus autarum: quod ad Noëmum maxi- e omnium pertinere nemo neſcit. uare promptum ſit credere, ut plera- ue alia, hoc etiam è ſacra fuiſſe hiſto- a ſumptum, vel à priſcis Noë ipſius oſteris ad Græcos uſque quaſi per ma- us tranſmiſſum, quod ipſi in ſuas poſt- odo fabulas tranſtulerunt. Juſtin. M. Apol. 1. Homerum ſcribit ad Paradiſi mitationem à Moſe deſcripti, confin- iſſe Alcinoi hortum. Origenes vero ib. 4. contra Celſum aſſerit Platonem ua de hortis campiſve Elyſiis com- nenta ex Geneſi Moſis mutuatum eſſe.

Nam, ut l. 1. c. 11. ait Lactantius, vera ſunt quæ loquuntur Poëtæ, ſed obtentu aliquo ſpecieque velata.

eſſe. Quin & Ariſtoteles ipſe in Metaphyſ. affirmat majorum ſapientiam fabulis eſſe obvolutam. Quidni igitur mihi nunc fas ſit commentum hoc de Prometheo ad Caucaſum revincto hic referre in rem noſtram, ſin minus ut argumentum plane decretorium ac peremptorium; at certe haud omnino improbabile. In re obſcura, ut noctu aſſolet atque in tenebris, cujuſcumque lucis, vel lucernæ adeo uſus eſt: In eo adhuc tempore verſamur, quod Varro apud Cenſorinum cap. 21. de die natali, Adilon nominat, id eſt, incompertum ſeu obſcurum, quod cunctæ res hujus temporis, vel certe magnam partem in obſcuro ac veluti ignorantiæ tenebris obſitæ lateant; alterique illi jam ſumus proximi, quod idem Mythicon appellandum cenſuit, quaſi fabulis & mythologorum commêtis obnoxium. Quid igitur mirum, ſi nos æquum rati, quod ſapientum eſt, ſervire tempori, ex iis quæ hujus temporis propria ſunt, nonnihil expromendum duxerimus. Quamquam haud forte opus fuit, cum ad rem noſtram, quæ ex Scriptura protulimus, vel ſola ſatis ſint ſuperque, nec quemquam eſſe puto qui inficias iri auſit. Quare fixum jam maneat quod de Noëmi ſede diximus, eam videlicet in terra

-a Aſia fuiſſe. Hinc porro conſequi-
, in terra quoque Aſia fuiſſe Dilu-
m, quod demonſtrare inſtitui; cum
nque Diluvium ibi fuiſſe conſtet u-
Noëmus erat; Noëmum autem in
-a Aſia fuiſſe jam compertum ſit,
uitur in terra quoq; Aſia Diluvium
ſe. Sed minus difficultatis hoc ha-
:. Videamus modo quod longe dif-
lius videtur, totamne Aſiam atque
o ſolam Diluvium obtinuerit? ubi
do eſt difficultatis. Utque progredia-
r ratione & methodo, tenendum
primo ac velut fundamentum
ıddam jaciendum totius commen-
onis, quod ex Scriptura ſumitur,
ıniſi ob ſcelera & flagitia hominum
initus immiſſum eſſe Diluvium; ita
ıque cap. 6. expreſſe in hæc verba
ur: *Videns autem Deus, quod multa
icia hominum erat in terra, & cun-
cogitatio cordis intenta eſſet ad ma-
omni tempore, pœnituit eum quod
inem feciſſet in terra, & tactus dolore
is intrinſecus, delebo, inquit, homi-
quem creavi, à facie terræ, ab homi-
ſque ad animantia, à reptili uſque ad
cres Cœli; pœnitet enim me feciſſe*
nec non & hæc ſubſequentia: *Cor-
a eſt autem terra coram Deo, & re-
a eſt iniquitate: Cumque vidiſſet*
Deus

Diluvii cauſa, ſola hominum noxa.

Deus terram eſſe corruptam (omnis quippe caro corruperat viam ſuam ſuper terram) Dixit ad Noë, finis univerſæ carnis venit coram me, repleta eſt terra iniquitate à facie eorum, & ego diſperdam eos cum terra: fac tibi arcam, &c.

Bruta animantes non niſi hominum ergo ſublata.

En veram Diluvii cauſam ſcelera hominum; hæc ſola fuere quibus provocari divinam Nemeſim contigit; ſoli ergo hominibus ſuccenſeri à Deo & pœnam decerni oportuit, cætera cum extra noxam eſſent omnia, nulli demum pœnæ obnoxia haberi jure poterant; quod vero ſubjecta forte fuerint, id conſequenter & ex occaſione accidit. Quid multa? non deliquerant animalia, inquit Ambroſ. de Arca & Noë cap. 10. qua cauſa ſubjecta ſunt pœnæ, quæ peccandi ſenſum non habent? ac tum cauſam in hominem conjicit, cujus velut acceſſorium quoddam ſint animalia; quæ proinde (ut Regula fert Juris) ſequi debeant naturam principalis: ſublato autem principali tollitur & acceſſorium, inquit Legiſlator C. depoſ. l. 4. propter hominem condita fuere animalia, propter hominem ſublata & abolita ſunt, non ſua ipſorum, ſed hominis noxa hæc fuit. Sed quid in his moror, quæ pro certis & confeſſis habentur? Venio ad id quod inde neceſ-

•ſſario conſequi facile intelligitur ; ᴈmpe ſi hominum pœna hæc fuit, on ulterius progreſſam videri quàm bi erant homines; Quare ſi tum hoines extra Aſiæ fines nondum proſſerant, extra eoſdem fines Diluum nequaquam proceſſiſſe credenım eſt. Videamus itaque nunc tanm quaſnam Diluvii tempore ſedes, ıaſve terræ partes homines tenuent; ac primum quoniam hac in re urimum valet autoritas, teſtibus idoᵊis comprobemus ; dehinc ratione argumentis acturi.

Idoneos Teſtes & quidem omni exptione majores adducere in promu eſt, & vero ſane numero haud exiıo : è quibus ut aliquot ſeligam, prii ſeſe quaſi jure ſuo inferunt Heæorum Magiſtri pro hac re teſtimoum dicere parati. R. Iſaac in Gen. ait : *rimos Patriarchas traduxiſſe ætatem tractu Damaſceno, hominibus nondum r terræ fines diſperſis.* Ephrem Syrus ıud Moſem Barcepha de Paradiſo p. 14. parte 1. opinatur, *inde ex quo liquerat Adamus, eque Paradiſo fuet eliminatus uſque ad Diluvium, morles omnes manſiſſe in ea terra quæ circa ıradiſum extabat : hanc verò quam nos m habitamus terram ad id uſque tempus* PARS V.

pus vacuam prorſus hominum fuiſſe deſertamque, illoſque omnes Diluvio obrutos propter vitæ impuritatem periiſſe, uno Noë viro juſto cum tribus liberis atq; conjugibus ſuperſtite, ut reliqui tum fuerint ſoli octo mortales. Cæterum eos poſtmodo ex illa Paradiſi regione in hanc noſtram perveniſſe aliquanto poſt Diluvium; uti Moſes ipſe memorat Gen. 11. ita illi, aliique ex ipſis. Venio propius ad noſtros, è quibus Genebrardi hæc ſunt Chronol. lib. 1. ſub anno mundi 1656. qui fuit annus Diluvii. *Nondum extremas Aſiæ oras ab hominibus fuiſſe occupatas palam eſt; nam,* inquit, *prima hæc ætas traducta eſt in Syria & locis vicinis, id eſt, Ægypto, Arabia, Petræa, Chaldæa, Meſopotamia, Aſſyria, Armenia, & ejuſmodi Aſiæ Mediterraneis. Certe probabilius eſt,* ait Gordonus Chronol. cap. 2. ad period. 1. *Homines eo temporis ſpatio ad extremas Aſiæ atque Africæ partes incolendas non penetraſſe.* His Gerardi mercatoris ſuffragium, tanquam Connæ calculus, addi poſſet; ni exemplo Chriſti dæmonia etiam dum vera dicerent, loqui vetantis, pigeret in re ſacra uti prophanis & improbatæ fidei teſtibus. Abulenſis præſtat teſtimonium hic adducere ex quæſt. 112. in cap. 13. Gen. in hæc verba:

Ante Diluvium, homines nequaquam toto orbe diſperierant.

ia: *Non concedimus*, inquit, *quod hu-
ianum genus diſperſum eſt ante Dilu-
uium: Primò quia non apparebat aliqua
uſa diſperſionis, ſicut poſtea; Secundò,
uia non proderat talis diſperſio, cum po-
'ea in Diluvio reuniendi eſſent, & fru-
'ra erat fieri duas diſperſiones, cum una
ifficeret. Tertiò, quia cauſa diſperſionis
uit diverſitas linguæ, cum ſe non intelli-
erent, & qui non participabant mente
7 ſermone, non poterant cohabitare: iſta
nim ponitur cauſa diſperſionis ſupra* 11.
*ap. & tamen ante Diluvium & poſt
ſque ad ædificationem turris Babylonis
mper fuit lingua una, & ſermonum
lentitas eo capite; ergo non fuit facta di-
berſio ante Diluvium. Quartò, quia di-
erſio humani generis erat aliquid ma-
num, cum pertineret ad totum huma-
um genus: Talia autem omnia acciden-
ia narrat ſacra Scriptura; ſicut narrat
)iluvium & diſperſionem poſt Dilu-
ium, ſimiliter diviſionem linguarum:
on narrat autem aliquam diviſionem ho-
inum niſi poſt Diluvium; ergo non fuit
liqua prius*. Ita Abulenſis. Cui Eugu-
in. totidem fere verbis ſuccinit in
Coſmop. cap. 9. Gen. Pro colophone,
Autoris Catenæ, ſeu Lipomani Vero-
enſis Epiſcopi, Scriptoris impenſe ac-
urati ac docti teſtimonium proferre

C juvat:

juvat : quo vel uno cauſam hanc omnem ſtare poſſe judico. Recitabimus igitur Lipomani ſeu autoris Catenæ teſtimonium , quod extat ſub initium cap. 10. Gen. in hæc verba : *Quarum* (id eſt, divinarum, de quibus paulo ante, literarum) *autoritate atque auxilio facile redarguitur Ægyptiorum error, Gentiſq; illius pudenda refelluntur mendacia, quæ ſe decem annorum millia monumentis habere comprehenſa jactabat : error quoque Chaldæorum, hoc eſt, nationis fabuloſiſſimæ, & ad ſuperſtitiones procliviſſimæ, qui quadringenta , & ſeptuaginta annorum millia ſuis annalibus relata ſe habere mentiebantur ; mendacium quoque Hermodori Platonici , qui à Zoroaſtre uſque ad bellum Trojanum quinque annorum millia interfuiſſe ſcribit ; aliarum quoque gentium temeritas quæ ſeſe vetuſtiſſimas jactabant , & mendacem numerum temporum in medium afferebant. In Cœleſtibus enim hiſce literis omnis annorum ſeries deſcribitur, adhibitis ætatibus , quam quiſque eorum qui in eo Catalogo cenſentur à primo homine , vixiſſet. Dein ut clariſſima ac maxime vera omnis horum annorum ſeries eſſet , ponitur quam quiſque hominum primus terrarum partem occuparit , quorum nomina adhuc regiones retineant. Prima*

igitur

igitur humani generis propagatio facta eſt poſt Diluvium: nam ante Diluvium ſola ea regio hominibus erat frequens, quam tenuerat Adam, prope ſcilicet Paradiſum; à conditione autem mundi ad Diluvium interceſſere 1656. *anni, licet Græci non recte duo millia ac plus fuiſſe opinentur. Hoc denique ſpatio temporis minimum orbis terrarum angulum homines tenebant; atque hoc eſt quod in hiſce literis nulla ſit eorum deſcriptio qui tum per terras diffuſi eſſent; nam neque erant diffuſi: poſt Diluvium autem in omnes terras diſtributi ſunt homines.* Hæc ille; queis tria in rem præſentem docet: nempe primam hominum in partes omnes diſperſionem poſt Diluvium factam eſſe, itemque ad Diluvium uſque homines nonniſi minimum orbis terrarum angulum tenuiſſe, præter propter Paradiſum terreſtrem, ſive locum in quo Adamus egerat; Denique hoc etiam in Scriptura adhiberi. Quod quidem poſtremum quoniam permagni in rem noſtram momenti eſſe videtur, operæ pretium nunc eſſe reor paucis exſequi. In Scriptura perſpicue tradi poſt Diluvium factam eſſe diſceſſionem & diſperſionem hominum in varias mundi partes norunt certe quidem omnes, etiam opici, & qui ne li-

Diſperſionem hominum in univerſum orbem non niſi poſt Diluvium factam refert Script.

teras quidem ipſas norunt: vix namque aliquem eſſe puto, qui, vel legendo, vel fando non exceperit, quod infra cap. 10. atque 11. hac de re extat; ubi dilucide ac ſatis diffuſe exponitur, quo modo ex tribus Noëmi filiis propagationem diviſionemq; gentium in terra fieri contigerit: Clauſula nimirum cap. 10. ſic habet: *Ab his diviſæ ſunt Gentes in terra poſt Diluvium.* Ac mox cap. 11. planiſſime dicitur cauſam diviſionis diſperſioniſq; hujuſcemodi fuiſſe confuſionem linguarum; de hoc utique apud omnes conſtare puto. At vero quod ait Catenæ autor, nullam ante Diluvium fieri in ſacris literis eorum deſcriptionem qui tum per terras diffuſi erant, quod necdum eſſent diffuſi, id nimirum eſt quod non cuivis forte ita obvium fuerit, ut interpretatione aliqua non egeat: hanc itaque interpretationem nos demum hic apponemus.

PARS VI. Permulta perque magna ſunt argumenta quibus effici videtur, ante Diluvium neutiquam toto terrarum orbe diffuſum fuiſſe hominum genus: Cujuſmodi eſt quod prodidere aliqui de navigandi uſu, quem nondum extitiſſe ajunt.

Nondum cæſa ſuis peregrinum ut viſeret orbem

Mon-

Montibus in liquidas pinus deſcenderat undas,
Nullaque mortales præter ſua litora norant.

:anit Ovid. Metam. lib. 1. de aurea, d eſt, prima hominum ætate. Quidam ıegant (inquit Gordonus Chronol. Tom. 1. quæſt. cap. 4.) aureo ſæculo nare fuiſſe trajectum: aitque Noëmi oſteros duce Japhet ad inſulas Occilentis penetraſſe, citatque illud Poëtæ:

Audax Japeti genus: *Horat.l.*1. *Od.*3.

Quàm appoſite, tu apud eum videbis; Ante Diluvium naves fuiſſe haud contare ait Majolus colloq. 23. canicular. efertque ex Plinio, lib. 7. cap. 56. nave rimum in Græciam ex Ægypto Daıaum advenifſe; ejuſque ſententiam uiſſe affirmat, navigia longe poſt Uni'erſale Diluvium fuiſſe inventa. *Navi'andi & condendarum navium uſum* (inuit Polydorus, lib. 3. de rer. invent. :ap. 15.) *primum à Noë, antequem, 'uod memoriæ proditum ſit, nemo mare entaverat, fluxiſſe credere convenit.* Ita lle ex Joſepho & Beroſo.

Nimirum primam in hunc uſum fa'ricam doceri homines à Deo par fuit, ınde totum hoc navigandi naviumque nventũ quidam Minervæ attribuunt, nter quos eſt & Tertullianus de Co-

rona militis, cap. 8. Minervam quippe pro Dei Sapientia apud Veteres illos habitam ſcimus; Divinæ autem Sapientiæ opificium quoddam fuiſſe Noëmi arcam, ex Scriptura clarum eſt. Primum itaque navigii genus, aut quod navigii inſtar habendum ſit, Noë arcam fuiſſe par eſt credere. Atque hinc porro ortum ſuſpicor celebre illud ac pervulgatum ubique gentium Thebarum nomen: Theba enim, ut ex Montano conſtat, nomen eſt arcæ Noëmi proprium: unde apud Phœnices Theba navigium ſignificat, indeque Thebarum nomen deductum opinio eſt. Hujus autem nominis urbes, qua in Europæ, qua in Africæ ora, frequentes exiſtere compertú habetur apud Coſmographos: nempe in Ægypto hujus nominis urbs eſt nobilis, à centum portis quibus prædita erat, Hecatompylos à Stephano cognominata; ſunt & Thebæ in Bæotia Heptapylæ, tum antiquitate, tum rerum in eis geſtarum claritudine percelebres; extant & aliæ ejuſdem nominis in ora Macedoniæ, in Sinu Corinthiaco, apud Lucanos in Italia, in Arabia quoque fœlici, itemque in Ionia, in Attica, in Syria, in Cilicia, in Phrygia ad Trojam, & alibi paſſim; novem numerantur ab Euſtathio

Hieronym: ſcribit vocatam ſuo tempore Thebeſtim. in epiſt. ad Galat. Inde regio Ægypti dicta Thebais.

hio Homeri interprete, ab Ortellio
ıaud paulo etiam plures; quarum qui-
lem omnium appellationem ex eo de-
:linari ſuſpicor, quod earum condito-
·es illuc navibus primum appulerint,
/el ab arcæ iſtius nomine Thebah a-
ɔud Hebræos, finitimoſque Tyrios,
Phœnices, Sidonios, alioſque oræ Sy-
·iæ populos, à quibus in varias mundi
ɔartes Colonias primitus deduci conti-
;it. Unde tralatitium & vulgare illud.
Prima ratem ventis credere docta Tyros.
Tibull. el. 7. lib. 1. Cadmum nempe,
ı quo voces ſuas pariter cum ſacris ac-
:eperunt Græci, vulgo Tyrium ſeu
Phœnicem eſſe habitum conſtat, qui-
lam Judæum, Cananæum alii fece-
unt; & vero Cananæa, ſi preſſius ac-
ipiatur, eadem eſt ac Phœnicia, & in-
erdum eadem eſt ac Judæa. De illo
:aque in Græcorum monumentis ex-
at eum Thebarum Bœotiæ condito-
em fuiſſe, cui oppido nomen fecerit
b ipſa Noëmi arca Theba Hebraicè
licta, aut certe à navi qua trajecit, quæ
Phœnicum idiomate Theba diceba-
ur: quin & ipſamet Bœotia dici cœ-
ta eſt Aonia ab Oni ſive Aoni, hoc
ſt, navis; puta quod nave eo adve-
tus ſit Cadmus, vel certe potius ab
ɔſamet Noëmi arca, cujus beneficio

C 4 ho-

hominum genus ab univerſali naufragio vindicatum fuerit. Eodem ſpectat quod de Jano ſimiliter apud Latinos memoratur, eum videlicet primum in Italia regnaſſe, navigiorum atque nummûm cudendorum uſum inveniſſe; compluresque idcirco civitates in Græcia, in Italia, in Sicilia, bicipitem figuram in nummis ex una parte imprimere ſolitas fuiſſe, ex altera vero, vel pontem, vel coronam, vel navigium: ut in numiſmate, quod apud Joan. Sambucum extat, cernere eſt; in una enim parte caput biceps viſitur, in altera navigiorum dimidiatæ quædam formæ; Lucilius vocat quadrantem ratitum, quod, ut à Feſto & Plinio ſcribitur, in eo ſculpta eſſet ratis figura. Mitto luculentum ea de re teſtimonium, quod apud Athenæum lib. 15. ex quodam Dracone Corcyræo habetur, quia longiuſculum eſt, & curioſus Lector, ibi legere, ſi vacat, poterit. Hunc porro Janum Beroſus Annii lib. 3. eundem habendum eſſe cum Noëmo putat, qui vel ob ebrietatis notam, vel quod vitium ſerendarum aut colendarum autor fuit, Janus, id eſt, Vitifer ſive Vinifer ab Hebr. Jaim, vel Jen, hoc eſt, vinum, dici meruit, fingique adeo ac pingi bifrons conſuevit, quod Noë viderit

derit tam ſæculum quod erat ante Diluvium, quàm quod fuit poſt illud, de quo Naſonianum illud jure cani poſſit ex primo Faſtor.

Jane biceps anni tacite labentis origo,
Solus de ſuperis qui tua terga vides:

Utiq; in rem noſtram appoſite; quamquam non de ipſomet Noë hæc, ſed de aliquo ipſius nepote, vel pronepote accipienda eſſe, labor facile ut ſuſpicer. Verùm ne longiùs fortè quàm par ſit dilabamur, ad propoſitum redeo de navigandi & navigiorum uſu ſub Diluvii tempora protinus reperto ab Noëmi poſteris, forte an ex iis quæ divinitus de fabrica & ſtructura arcæ docti fuerant. Itaque ante Diluvium nullus dum fuerat navigiorum uſus, nullus dum taq; qui maria trajicere potuerit: quod namque refert Moſes Barcepha de mari Oceano à primis parentibus, cum è Paradiſo exacti ſunt, pedibus trajecto, merum eſt veſani Apellæ ſomnium: pudet me anilitatis Rabinicæ: quamquam non omnium Rabinorum fuit hæc ſententia. Rab. quippe Iſaacum modo audivimus, cum diceret, primos parentes traduxiſſe ætatem in agro, ſive tractu Damaſceno, hominibus nondum diſperſis; quæ pugnant cum tractione illa Oceani Moſis Barcephæ:

Iſidor. l. 19 c. 1. ſcribit omnium primos navem fabricaſſe Lydos, & incerta pelagi petentes humanis viribus mare pervium feciſſe. At Lydos pro Tyros poſitum, vel Tyrios reor.

ſed ſinamus Rabinos more ſuo nugari, ſuaque nugamenta ſuis venditare aſſeclis, ut ad relatum ante ex Lipomano argumentum revertamur, quod ſi rite expenditur, magni eſſe momenti deprehendetur: Ait namq; ex eo quod nullius diſperſionis hominum in varias terræ partes ante Diluvium factæ Moſes meminerit, nequaquam ante Diluvium factam videri: quod quidem argumentum in bono lumine poſitum, ſatis eſſe videtur toti huic quæſtioni diſceptandæ: nam cum videamus ex cap. 10. & 11. Gen. tantum operæ impenſum à Moſe in deſcribenda hominum diſperſione illa, quæ poſt Diluvium contigit, quis non facile intelligit, ſi quam forte prius fieri aliquando contigiſſet, pari modo in ea itidem deſcribenda Moſem elaboraturum fuiſſe: quidni enim? quænam quippe in illa quam in hac ratio potior? ut hæc inſuper haberetur, illa tanto verborum apparatu atq; ambitu informaretur; haud ſane apparet: quin imò & in hac id quodammodo potius habendum, quod hæc prima omnium eveniſſet, unde ſibi eo nomine ſaltem primas vendicare, videri poterat: quare quod de ea neutiquam Moſes commeminit, non levi argumento eſt nunquam fuiſſe.

Atque

Atque hæc demum Lipomani ſeu Autoris Catenæ mens eſſe videtur, dum ait in Scriptura proditum, ad Diluvium uſque, homines non niſi minimum orbis terrarum angulum tenuiſſe, nec dum fuiſſe toto orbe diffuſos, quia in ſacris literis nulla ſit eorum deſcriptio qui tum per terras diffuſi fuerint, q. d. prout modo expoſui; ſcimus deſcriptionem eorum qui per terras diffuſi ſunt in Scriptura extare; etenim verò non niſi poſt Diluvium eam extare ſcimus: quid nimirum id ſibi vult aliud niſi ante Diluvium neutiquam diffuſos homines fuiſſe? Ecquid enim, ſi ita eveniſſet, deſcriptionem eorum præteriri à Moſe attinebat? à quo tam accurate & ſedulo aliam eorum qui poſt Diluvium diffuſi ſunt, factam conſpicimus. Jam ergo ex Scriptura, Lipomano interprete, habemus Diluvii tempore homines nondum toto terrarum orbe diffuſos, ſed parte aliqua (angulum vocat ille) contentos fuiſſe. Hanc porro partem ſive angulum nos illi orbis parti, quæ Aſia Major dicitur, jam addiximus, & quidem rebus, ut videtur, neceſſariis: de Aſia quippe hac ex dictis conſtat in ea homines ante Diluvium egiſſe, ac proinde in ea quoque accidiſſe Diluvium;

Si contigiſſet fieri diſperſionẽ hominum ante Diluvium, non appareт quare ejus Scriptura non meminerit.

atque hoc ratum haberi modo convenit. De eo autem quod inde in quæſtionem vertitur de totane videlicet Aſia, atque adeo ſola, hoc intelligi debeat? nec ne? ſic paucis ediſſero.

PARS VII. Si Eugubino Scriptori apprime erudito & gnavo creditur, is certe lib. 2. de perenni Philoſ. cap. 2. Diluvium in Chaldæa, Meſopotamiaque, in qua Regione tantum, homines tum degebant, inundaſſe perhibet. At mihi paulo aliter viſum, & ne tam arcte finibuſque tam exiguis contraham, movent me cumprimis ipſa Scripturæ verba, queis fertur Diluvium hoc factum ſuper univerſam terram, & alia hujuſmodi, de quibus ſupra; ut enim hæc Scripturæ locutio terram omnino omnem haud ſemper ſonet, ejus tamen partem aliquam longe maximam haud dubie importat. Sic namque Evangelicum illud ex Lucæ 2. *Ut deſcriberetur univerſus orbis,* vulgo interpretantur de Romano orbe, id eſt, Romanorum ditione, quam latiſſimam longeque maximam fuiſſe nemo neſcit. Pariterque illud de Tenebris in Chrſti morte factis ſuper univerſam terram; de ſola licet Judæa ſive Palæſtina ab Origine acceptum viderimus; tamen latius multo accipiendum, probat quod de Dionyſio Areo-

Areopagita memoriæ proditum extat, eum videlicet Alexandriæ dum eſſet, viſis ejuſcemodi tenebris in has voces erupiſſe, *vel Deum naturæ pati, vel rerum naturam brevi diſſolutum iri*: quod ſi verum eſt, facile arguit, non ſolius Iudææ finibus contentas fuiſſe ejuſcemodi tenebras, ſed finitimas quoque, atque adeò nonnihil diſſitas regiones attinuiſſe. Simili modo & illud ex Actis 2. interpretrari convenit, de cætu & conventu Iudæorum, quem Hyeroſolymis ad Penteoſten haberi contigit de omni natione quæ ſub Cœlo eſt; hac quippe phraſi longe maximam terrarum partem, ubi tunc temporis Judæi toto propemodum orbe diſperſi degebant, ſignificari palam eſt: par demum eſt ratio eorum quæ ex veteri inſtrumento adduximus, ſi ad eandem trutinam ſtat expendere. Sed hactenus in rem noſtram ſufficit, datur ſiquidem hinc ſatis intelligi hac Scripturæ phraſi, non unam aliquam terræ exiguam portionem, ſed partem longe maximam deſignari. Ad hæc moveor etiam reipſa, etenim, ut nondum forte ab hominibus Aſiam omnem occupari contigerit, ſeu ejus dumtaxat mediterranea, Armeniam videlicet (ut Temporario collibitum) in cujus

Scriptura videtur innuere, non modicam partem orbis, ſed longe maximam fuiſſe Diluvio obrutam.

item

item montibus poſtmodò arcam ſubſtitiſſe perhibetur, vel Aſſyriam, ubi de Babelica turri exædificandæ initum eſt conſilium, vel utramque pariter, vel aliquanto amplius; nec enim ad decempedatorum normam exigere hæc attinet. Convenientius tamen viſum fuerit, & ſcripturæ phraſi congruentius, paulo magis protendere fines, & totam circumquaque Aſiam complexum eſſe Diluvium exiſtimare. Quod ne fieri temere à me quiſquam putet, Genebrardi hæc fuit ſententia ex R. Selomone, qui refert Oceani exundationem tertiam mundi partem perdidiſſe; quod ab eo dictum reor ratione habita antiquæ diviſionis ante exploratam repertamque Americam, cum in tres duntaxat partes, terrarum orbem partiri ſolerent Coſmographi, Europam videlicet, Africam, atque Aſiam, de qua quod de tertia parte ait intelligendum venit, opinor, atque etiam facile ſubſcribo; namque in re obſcura & inſolita præeuntem ſequi juvat. Totam itaque Aſiam aquis circumfuſam ſtatuo, etſi nondum forte tota uſque quaque ab hominibus teneretur. Et vero ni ultra eos fines quibus continebantur tum homines Diluvium protenderetur, vix equidem video quî

Ariſtoteles, Ptolem. Plin. Strabo, cæterique antiquiores.

quî factum ſit, ut ex hominibus aliqui, eu fuga, ſeu nando etiam, aliave quaiam via non ſe morti ſubduxerint: ſcilicet qui prope ab iis partibus aberant quas Diluvium non attigit; potuiſſe, iemo inficias ierit: nimirum in proxino atque ob oculos quo ſe reciperent uit; quid ſi forſitan natator aliquis Deius inibi repertus? Memini equidem, ne olim hominem videre, qui facto n mari naufragio, ſex aut ſeptem miliaria, hoc eſt, leucas noſtrates duas, ive Francicas quatuor, continenti piritu, cum ſarcinis etiam enataverat; Quidni inter Gigantes illos Polyphenum quempiam inveniri fuerit, qui vel per medios fluctus ſtadia aliquot, ed & quicquid viæ erat ad receptum, ſi d parum fuit, gradiendo emetiretur, icque evaderet? mirum prorſus non ic eveniſſe. Quamobrem ſcrupulis hice omnibus amovendis nihil expediius quam Diluvium tota quàm late pa-etAſia circunſcribere: nullum enim nde effugium apparet, ſeu quod procul ab ejus oris atque extremis partibus remoti homines in mediterraneis adhuc degerent, ſeu quia mari undique, maximiſque amnibus pars ea mundi clauditur, ut ex ea vix pateat exitus, niſi ope navium, quarum necdum fuiſſe uſum

jam

jam vidimus. Terram autem Aſiam qua mari, quave maximis amnibus clauſam ac quodammodo vallatam eſſe perſpicuum fit vel ex autopſia tabularum coſmographicarum; nempe ad ortum oceano orientali immenſo ab America diſcludi cernitur, ad occidentem maria habet mediterranea, ab oſtio Nili ad Pontum uſque, & Mæotim paludem, inde fluvium Tanaim, nec procul eſt ad ſeptentrionem mare congelatum ſeu Scythicum oceani pars, denique ad meridiem immenſum quoque oceanum habet, nec non & Sinus Perſicum atque Arabicum, ſeu Mare Rubrum; quibus abſque navium uſu tranandis nullus par eſſe queat Polyphemus, nulluſve natator Delius. His veluti clauſtris atque obicibus longe maximis prohiberi homines, quominus ſibi fuga conſultum irent, difficile haud fuit. Quare in re admodum ambigua pro conjectura minime dubia habendum cenſeo, totam quam late patet Aſiam Diluvio fuiſſe opertam. Et quoniam nihil eſt quod Diluvium extra eam oppido progreſſum evincat, nos ejus quoque finibus, Diluvii fines plus minus, platice, & paratatice, ut dicitur, hoc eſt latius paulo circunſcribimus.

Totius Aſiæ majoris finibus Diluvium circumſcribere attinet.

Atque

Atque hic porro hujus diſputationis inem facere ſubit: ſi prius tamen quic-uid hujus opinionis eſt à me hic afferi in eam rem contigit, paucis ac velut n ſummam collectum repræſenta-ero. Igitur ſic concludere nunc tan-em licet, videri Diluvium hoc Noeti-um in tota eaque ſola præter propter erra Aſia, quæ quarta orbis terræ pars ſt, accidiſſe; utpote extra quam nihil ım eſtet hominum: atque inde hoc Diluvium merito dici à Moſe ex idio-nate & uſu Hebraico, factum ſuper mnem terram, ſuper univerſam faci-m terræ, monteſque omnes, qui ſub viverſo cælo ſunt, operuiſſe, & ſi qua int alia id genus, per ſynecdochen hy-erbolicam; cujus perſimilia videre eſt xempla alibi ſcripturæ paſſim, tum eteris, tum novæ, merito item à Pa-ibus & Tractatoribus orthodoxis pro niverſali & Generali habitum, ſicque ppellatum, non tam quidem, uti vul-aris fert opinio, quod totum uſque-uaqe terrarum ambitum obtinuerit, uam quod nulli hominum, aut forte iam animantum, pepercerit, ſive qnod rram omnem, quæ tum habitabatur, cumenem, ut Græci vocant, com-exum late fuerit: Certe vox hæc œcu-ıene, quæ aliud proprie non ſonat quam

PARS VIII.

Diluvium hic univerſale dicitur ſive œcumenicum, quod terram omnem quæ habitabatur involverit.

quam partem illam terrarum quæ habitatur, non raro tamen pro orbe etiam toto accipitur: Sic namque Ariſtotelis de mundo illud cap. 3. œcumenem verò hominum fere ſermo in inſulas diviſit, & continentes. Ex quo Apul. de eodem mundo ſic effert; *plerique terrarum orbem ita diviſerunt, partem ejus inſulas eſſe, partem vero continentem vocari:* Sic apud Demoſthenem de Corona, Æſchinem contra Cleſiph. Plutarch. in Alex. Athæneum, alioſque. Hinc œcumenicum vulgo dicimus quod ad univerſum terrarum orbem pertinet, ut œcumenicam ſynodum generale concilium, quod ex omnibus univerſi partibus coaleſcit. Adeo verum eſt, nihil admodum videri intereſſe univerſum inter orbem terrarum, & id præciſe terrarum ubi ſunt homines; dicamus, ſi placet, humanum orbem: ſi enim (uti vidimus jam) orbis Romanus pro univerſo accipi ſit ſolitus, quanto potiori iure in orbem humanum id competet: qui quidem totum atque univerſum genus hominum & quantumcumque eſt terrarum quod ab hominibus incolitur, comprehendit. Quod cum ita ſit, quis nunc æqui non conſulat, Diluvium hoc plane œcumenicum, id eſt, toto terrarum orbe

ɔe habitato, eoque etiam amplius diffuſum, generale, univerſaleque adeo ıppellari? Verba quidem ipſa ex antiquo & vulgari uſu teneamus, ſententiam vero ad rationum momenta ipſiuſque veritatis ſcita exigamus, juxta llud veriverbium vetus, *loquendum eſſe um multis, ſapiendum autem cum paucis.* Quamquam de me ut hoc tandem dicam, cum multis etiam ſapere conſilium eſt, quod ejus fieri attinet: quicquid taque à me in præſens dictum fuit, ſi vel uni bono diſplicet, jam indictum volo: dicis gratia, vel certe eximendo tempori dictum eſto. Profeſſus antea ſum, me nihil in re præſenti affirmatum, nihil niſi ex ſuſpicione dictum velle, idem nunc denuo profiteri haud piget. Nihil dum equidem hic affirmo, contentus tractatoris atque interpretis partes tueri, omnia quoad potui probabilibus conjecturis rite exſecutus ſum, in quibus coargui vincique ab omnibus facile patior, dum meliori aliqua ratione inniti comperero. Pretium autem hujus operæ quodnam porro futurum ſit, neſcio, nec ſcire admodum laboro; divinæ imprimis gloriæ noſter omnis labor atque induſtria impenditur: Dein volupe eſt ſuo cuique animo ſatisfacere: ad extremum

hæc

Nihil porro eſt quod præjudicet, ut enim Diluvium hoc univerſale hactenus ſit habitum, non eſt tamen ullo, quod ſciam, Eccleſiæ, vel cujuſquam è S S. P P. præjudicio præſcriptum cautumve, ut ne dicatur quod dicimus.

hæc digna quoque obſervatu, & quæ in medium proferrentur, viſa ſunt. Quod ſi cui tamen minus forte probatum iri accidat, non repugno, ſuum cuique eſto arbitrium, modo mihi meum maneat; nec deterioris me conditionis quiſquam eſſe velit, quod viam aliis præire & arduam atque inacceſſam difficultatem tentare primus omnium, quod ſciam, auſus ſim; hinc potius mihi veniam, ſi labi forte, aut errare contigerit, ab æquis judicibus ſpondeo, cum quam proclive ſit novum iter ingredienti, in lapſum, aut in errorem impingere, nemo, opinor, neſciat. Cæterum ut ſit cumque, ne mihi hic quicquam jure à ſapientibus objici queat, cuncta ſapientum ipſorum, atque adeo eorum omnium quorum intereſt, cenſuræ, definitionique ſubiecta volo.

PARS IX. Poterant hæc propoſitæ quæſtioni enarrandæ prorſus ſufficere, ut quidem videtur, nec ulterius progredi mens erat: ni interveniſſent quibus difficultatis & ſcrupulorum nonnihil è dictis adhæſerat; in quorum gratiam velut ſupremam manum eruendis ipſorum ſcrupulis hic apponi placuit. Primùm igitur in id quod diximus, ſolam videri Aſiam aquis obrutam, reliquo terrarum

um orbe illæſo, captu difficile videri
unt, quînam & qua demum vi effe-
tum ſit ut aqua in ea orbis parte ſupra
erram conglobata, mole tanta, ut edi-
iſſimos quoſque montes quindecim
ubitis excederet, ita valuerit conſiſtere
& inhiberi, ne in reliquas terræ partes,
el ſuopte impetu ac pondere deflue-
et: nimirum abſque miraculo id ne-
uaquam poſſe effici perſuaſum ha-
ent; quare hoc mihi paucis pro in-
tituta brevitate diſcutiendum nunc
enit.

Et verò, ut nihil miraculo detur, poſ-
em eorum quidem Philoſophorum
logmatis ſtare, qui de Oceano, prout
nunc habet, atque à primo rerum con-
litu fuit, poſtquam digeri à Deo ita
œptus eſt, hunc in modum philoſo-
hantur ut dicant aquam Dei juſſu ita
n unum collectam, ut ſeorſum terræ
artem occupet, inque ambitum tumo-
emque immenſum elata, globum à
erræ globo diverſum inſtituat; quo de
pud Perer. lib. 1. in Gen. num. 102.
& Connimbric. in lib. 2. de Cœlo c. 14.
uæſt. 4. artic. 1. Ajunt itaque hi pri-
no quidem, mare terra eſſe altius, id-
que adeo Dei ſolo juſſu teneri ne ad hu-
miliora terræ loca, quo naturaliter pro-
pendet defluens, terram omnem ope-
riat

riat atque obruat. Quod Scripturæ compluribus teſtimoniis videtur adſtrui, nempe Pſalm. 103. *Super montes ſtabunt aquæ*; nec non & Pſal. 32. *Congregans ſicut in utre aquas maris*, vel prout fert Hebr. *Congregans ſicut tumulum ſeu acervum aquas maris*: cui affine eſt illud Eccleſ. 39. *In verbo ejus ſtetit aqua, ſicut congeries*, & alia alibi, quæ apud citatos modo videre eſt. Deinde ajunt iidem, id non eo adſcribendum miraculo, vel divinæ uni omnipotentiæ; ſed magna ex parte propenſioni aquæ naturali qua ſe in rotundam ſolet figuram circumvolvere ac complicare, uti videmus in ſingulis ejus guttis, inque aliis ejuſdemmodi experimentis, in quibus cernere eſt, aquam, ubi maxime tueri ſe ac conſervare ſatagit, conglobari. Et quidem ita, ut inde à deſcenſu ſeu caſu inhiberi, ſeque adeo ſuſtinere conſpiciatur; quod ſi etiam divina ad id ope opus ſit, non eo tamen miraculum agnoſcũt aliud quàm quod in ipſo conditu intervenit, dum aquæ quibus terra primitus circumfundebatur, Dei juſſu in unum congregatæ ſunt; contra quàm Elementorum ordo & natura ferat; ſunt hæc cuivis in promptu, quibus, ſi libet, uti liceat.

Verùm

Verùm quoniam mihi paulo aliter hiloſophari ſtat, hac ratione uti nolo, :d aliud nunc afferre ſubit: nempe ut ivinæ id potentiæ adſcribendum cen-:am, cui erat ita conſtitutum eam ter-æ partem aquis obruere, in qua ho-)ines quos perdere decreverat, tunc :gebant: hoc conſilio igitur ad tan-:m aquarum vim faciendam quanta pus erat exſuperandis montibus edi-ſſimis ad quindenos uſq; cubitos, ma-s aquas, magna ſaltem ex parte, eo lacuit adſciſcere; quod pro eo ac vo-ıit omnino effecit. Idque videtur a-ud Moſem proteſtatus cap. 8. in hæc :rba: *Ecce ego adducam aquas Diluvii per terram, ut interficiam omnem car-em,* &c. quaſi diceret, cum præter ac ıpra naturæ vim omnem ſit poſitum, ɔ aquas maris attollere, ut cubitis uindecim celſiſſimos montes valeant ‹cedere; faxo tamen ipſe, ut quo in-rficiendis omnibus pariter homini-ıs ſufficiant, adducantur eo nimirum, : ſupra altiſſimorum montium cacu-ıina exiſtant, ne cuiquam mortalium ’adendi locus ſuppetat; ita porro fa-:um conſtat divinitus, uti ab eo pro-ınciatum fuerat: quanam vero ope; ı Dei unius, vel Angelorum opera, ıt certe ventorum adhibito impulſu? non

Deus Diluvii autor & effector, eo quod aquas omnes ad ſubmergendos homines civerit, non aerias modo, ſed marinas etiam ſeu per ſe ſeu per angelos.

non equidem definio; aliis aliter opinari placuit, nec quicquid dixeris magni, opinor, intereſt. Quare nihil hic ultra moror, nec video quidnam inde ſcrupuli hærere cuiquam poſſit. Mirum eſt, vel ipſis Ethnicis etiam id ſuboluiſſe. Senecam juvat de hac re(quantum quidem ferebat paganorum inſcitia) non inſcite diſſerentem audire, lib. 3. quæſt. nat. cap. 27. & ſeq. ubi ſcire avens: Quemadmodum magna, ut ipſe ait, pars terrarum undis obruta ſit. Utrum Oceani viribus factum fuerit? Crebri abſque intermiſſione imbres, & eliſa æſtate hyems pertinax immenſam vim aquarum ruptis nubibus dejecerit? An flumina tellus fuderit largius, aperuitque fontes novos? Aut non una ſit cauſa, ſed omnis ratio conſenſerit, & ſimul imbres ceciderint, flumina increverint, maria ſedibus ſuis excita procurrerint, & omnia uno agmine ad exitium hnmani generis incubuerint? Hoc ultimum probare, nec non & è quodam Fabiano adſtruere demum videtur. Primo igitur, inquit, *immodici cadunt imbres & ſine ullis ſolibus triſte nubilo Cœlum eſt, nebulaque continua & ex humida ſpiſſaque caligine numquam exſiccantibus ventis.* Ac poſt multa ſubjungit; *Procellæ quatiunt*

*iunt mare, tunc primùm auctum flumi-
ıum acceſſu, & ſibi anguſtum jam pro-
novet littus; non continetur ſuis finibus,
ed prohibent exire torrẽtes, aguntq; flu-
tus retro, pars tamen major ut maligno
ſtio retenta reſtagnat, & agros in for-
nam unius lacus redigit. Jam omnia, quæ
roſpici poteſt, aquis obſidentur: omnis
umulus in profundo latet & immenſa
bique altitudo eſt, tantum in ſummis
nontium jugis vada ſunt. In ea excelſiſ-
ima cum liberis conjugibuſque fugere,
ctis ante ſe gregibus, diremptum inter
niſeros commercium ac tranſitus, quo-
iam quicquid ſummiſſius erat, id unda
mplevit. Edictiſſimis quibuſque adhæ-
ebant reliquiæ generis humani; quibus
s extrema perductis, hoc unum ſolatio
it, quod tranſierat in ſtuporem metus,
ec vacabat timere mirantibus; ne dolor
uidem habebat locum; quippe vim ſuam
rdit in eo qui ultra ſenſum mali miſer
t. Ergo Inſularum modo eminent mon-
s & ſparſas cycladas augent; ut ait ille
oëtarum ingenioſiſſimus egregie; ſicut il-
d pro magnitudine rei dixit. Omnia
ntus erant, deerant quoque littora pon-*
. Subdit poſtmodo. *Quibuſdam pla-
t moveri mare, & illinc cauſam tantæ
adis accerſi: non poteſt torrentium aut
brium aut fluminum injuria fieri, tam*

non equidem definio; aliis aliter opinari placuit, nec quicquid dixeris magni, opinor, intereſt. Quare nihil hic ultra moror, nec video quidnam inde ſcrupuli hærere cuiquam poſſit. Mirum eſt, vel ipſis Ethnicis etiam id ſuboluiſſe. Senecam juvat de hac re(quantum quidem ferebat paganorum inſcitia) non inſcite differentem audire, lib. 3. quæſt. nat. cap. 27. & ſeq. ubi ſcire avens: Quemadmodum magna, ut ipſe ait, pars terrarum undis obruta ſit. Utrum Oceani viribus factum fuerit? Crebri abſque intermiſſione imbres, & eliſa æſtate hyems pertinax immenſam vim aquarum ruptis nubibus dejecerit? An flumina tellus fuderit largius, aperuitque fontes novos? Aut non una ſit cauſa, ſed omnis ratio conſenſerit, & ſimul imbres ceciderint, flumina increverint, maria ſedibus ſuis excita procurrerint, & omnia uno agmine ad exitium hnmani generis incubuerint? Hoc ultimum probare, nec non & è quodam Fabiano adſtruere demum videtur. Primo igitur, inquit, *immodici cadunt imbres & ſine ullis ſolibus triſte nubilo Cœlum eſt, nebulaque continua & ex humida ſpiſſaque caligine numquam exſiccantibus ventis.* Ac poſt multa ſubjungit; *Procellæ quatiunt*

tiunt mare, tunc primùm auctum fluminum acceſſu, & ſibi anguſtum jam promovet littus; non continetur ſuis finibus; ſed prohibent exitùe torrẽtes; aguntq; fluctus retro, pars tamen major ut maligno oſtio retenta reſtagnat, & agros in formam unius lacus redigit. Jam omnia, quæ proſpici poteſt, aquis obſidentur: omnis tumulus in profundo latet & immenſa ubique altitudo eſt, tantum in ſummis montium jugis vada ſunt. In ea excelſiſſima cum liberis conjugibuſque fugere, actis ante ſe gregibus; diremptum inter miſeros commercium ac tranſitus, quoniam quicquid ſummiſſius erat, id unda complevit. Edictiſſimis quibuſque adhærebant reliquiæ generis humani; quibus in extrema perductis, hoc unum ſolatio fuit, quod tranſierat in ſtuporem metus, nec vacabat timere mirantibus; ne dolor quidem habebat locum; quippe vim ſuam perdit in eo qui ultra ſenſum mali miſer eſt. Ergo Inſularum modo eminent montes & ſparſas cycladas augent; ut ait ille Poëtarum ingenioſiſſimus egregie; ſicut illud pro magnitudine rei dixit. Omnia pontus erant, deerant quoque littora ponto. Subdit poſtmodo. *Quibuſdam placet moveri mare, & illinc cauſam tantæ cladis accerſi: non poteſt torrentium aut imbrium aut fluminum injuria fieri, tam*

grande naufragium. Ubi inſtat illa per-nicies, mutarique genus humanum pla-cuit, fluere aſſiduos imbres & non eſſe modum pluviis conceſſerim; ſuppreſſis a-quilonibus & flatu ſicciore, auſtris nubes & imbres, & amnes abundare, &c. Mox; *Denique cum per iſta proluſum eſt creſ-cunt maria, ſea ſuper ſolitum & fluctum ultra extremum, tempeſtatis maxime ve-ſtigium mittunt. Deinde à tergo ventis ſurgentibus ingens æquor evolvunt, quod longe à conſpectu litoribus frangitur. Deinde ubi litus bis terque prolatum eſt & pelagus in alieno conſtitit, velut ad-moto malo cominus procurrit æſtus ex imo receſſu maris. Nam ut aëris, ut ætheris, ſic hujus elementi larga materia eſt, mul-toque in abdito plenior. Hæc fatis mota, non æſtu (nam æſtus fati miniſterium eſt) attollit vaſto ſinu fretum, agitque ante ſe; Deinde in miram altitudinem erigitur, & illis tutis hominum recepta-culis ſupereſt.* Actum de maris altitu-dine & effluxa obiter diſputat, indeque ſubdit. *Ergo ut ſolet æſtus æquinoctia-lis, ſub ipſum Lunæ Soliſque coitum, om-nibus aliis major undare: ſic hic qui ad occupandas terras emittitur ſolitis maxi-miſque violentior plus aquarum trahit, nec antequam ſupra cacumina eorum, quos perfuſurus eſt, montium crevit, de-*

vol-

volvitur. Per centena millia quibuſdam locis æſtus excurrit innoxius & ordinem ſervat, ad menſuram enim creſcit iterumque deſcreſcit; at illo tempore ſolutus legibus ſine modo fertur; qua ratione? inquis: eadem qua conflagratio futura eſt, utrumque fit cum Deo viſum ordiri meliora, vetera finiri. Aqua & ignis terrenis dominantur, ex his ortus, & ex his interitus eſt. Ergo quandoque placuere res novæ mundo; ſic in nos mare emittitur deſuper, ut fervor ignis cum aliud genus exitii placuit. Ac rurſus paulo poſt: *Itaque non pluvia iſtud fiet, ſed pluvia quoque; non incurſu maris, ſed maris quoque incurſu; non terræ motu, ſed terræ quoque motu: omnia adjuvabant naturam, ut naturæ conſtituta peragantur.* Quæ exſequi pergit ad extremum uſque libri, naturæ viribus & cauſis cuncta adſcribere certus.

At nos ſacra docti ductique hiſtoria paulo aliter idem poſſumus enarrare, in hunc videlicet modum; ut quod Scriptura ait raptos omnes fontes abyſſi magnæ & cataractas Cœli apertas eſſe, & factam eſſe pluviam ſuper terram quadraginta diebus & quadraginta noctibus; cum non uno è Patribus nos de duplici cauſa Diluvii interpretemur; puta eruptione fontium abyſſi magnę,

& apertione cataractarum Cœli, unde continuatio pluviæ per quadraginta dies extitit; nec aliam puto cauſam eſſe exquirendam, cum Scriptura nihil aliud ſignificarit. De his autem quomodo ſint accipienda videndum porro eſt. Per fontes ergo abyſſi magnæ intelligi puto omnes aquarum ſcaturigines quæ terris ſuperfunduntur, quarum magna crebraque facta eſt diſruptio, ita ut non per modicos anfractus meatuſve, uti modo aſſolet, ſed maximis hiatibus & ſciſſuris ſive ingentibus chaſmatis aqua eruperit, atque exundaverit, adeo ut nova inde flumina & ſtagna, novique lacus extiterint, & quæ erant antea, ſubinde immerſa aquarum vi aucta fuerint; Per cataractas autem Cœli apertas intelliguntur nubes imbriferæ & nimboſæ, aquis vehementibus fœtæ, quibus apertis ac veluti effractis tanta vis pluviæ profuſa eſt, ut non jam guttatim, ſed quaſi è feneſtris patentibus ruens præcipitari in terras cerneretur. Duplicem ergo cauſam materialem proximam Diluvii Moſes hic affert: Nam continuatio pluviæ per quadraginta dies, non tam pro cauſa ab aliis diverſa habenda eſt (ut recte monet Pererius) quàm pro effectu hujus apertionis & reſerationis cataractarum;

&

& vero non pluvia ſolum, ſed ipſa aquarum è terra ſcaturientium eruptio dies quadraginta itidem tenuit, quamvis id Moſes non expreſſerit. De mari autem num ad Diluvium quicquam contulerit quæſtio eſſe poteſt: ſunt qui per abyſſum magnam, cujus fontes ruptos Moſes refert, mare intelligant: at Ruperto ac Cajetano, aliiſque refragantibus, quorum ſententiæ ut accedam ipſe, facit, quod quomodo maris fontes rupti dicantur non video ad inundandum terram; ad hæc ſi mare loco moveatur ad occupandum terræ ſolum, quid fiet ipſius loco? quem manere vacuum & inanem neceſſe ſit, vel aliunde ſuppleri oporteat, quod perinde eſt, uti ante docui; quare non video quid de eo aliud dici queat, niſi auctum, qua imbrium, qua fluviorum & torrentium, quave ſcaturiginũ ſubtus ebullientium aquis in magnam molem intumuiſſe. Quod ſi ventorum flatu & impulſu, vel etiam Angelorum opera, aut alia quavis ope in eam partem in qua degebant homines, quamque Diluvio obrui oportuit protruſum, in eamque occubuiſſe dixeris, nihil video non probabile, & Dei propoſito conſentaneum. Itaque repagulum & obex, quo Diluvii aquæ in eam par-

Aquæ pleræque omnes undique ex omnibus terræ partibus eo verſus, ubi Diluvium, fuit, excitæ, quatenus fuit opus.

partem effuſæ exundanteſque, aliorſum ne diffluerent ſunt inhibitæ, ac velut ſufflaminatæ, non aliud fuit præter divinam hanc opem, qua ſuum ut exequeretur conſilium Deus uti voluit, ſive per ſemetipſum, ſive per Angelos, aut ventorum vi, in illam terræ partem quam incolebant homines, quæque illorum vitiis infecta erat, aquas immittendo exaggerandoque, quoad opus fuit. Angelorum meminit Fromond. loco jam citato, quos vocat ipſe Aquarios, atque horum munus fuiſſe vult aquarum molem ut retinerent ne eodem revolveretur: ac tandem concludit, cum tota hæc inundatio à Deo fuerit, nihil verendum tot admittere miracula quot neceſſaria ſint ad Hiſtoriæ veritatem. Quod verum equidem reor, modo Theologorum, aut Eccleſiæ ſcitis minime adverſentur; quale hoc eſſe duximus, de quo ſupra, eorum qui novas volunt aquas fuiſſe in uſum hujus Diluvii à Deo creatas, ac deinde in nihilum poſt Diluvium redactas, quod Orthodoxis Doctoribus non placet.

PARS X. Alium eſſe ſcrupulum ſunt qui objiciant, ex eo ſumptum quod cum homines ante Diluvium perdiu viverent, ſimulque perfecundi eſſent, ac

Dei

Dei voluntate propagationi aſſidue incumberent, & operam darent liberis, fieri haud potuerit, quin multiplicatio ingens facta ſit, cui capiendæ non ſuffecerit Aſia, ideoque in alias quoque terras diſtribui oportuerit. Ita Leſſius *lib.* 13. *de perfect. divin. cap.* 6. & alii: quibus ut reſpondeam breviter, ajo primùm, ut fuerint ævi illius homines vitæ longioris, fuiſſe tamen ad generandum tardiores, uti ex Scriptura patet, quæ refert pleroſque nonniſi poſt centum eoque plures annos genuiſſe. Imo Noë ſuum traditur primogenitum non ante annum quingenteſimum genuiſſe. Quod ſi ex Auguſtino excipias, minime ex eo quod Scriptura eorum non meminerit qui fuerant ante geniti, conſequens eſſe nullos eſſe antea genitos: Reſpondeo utique hanc eſſe quorundam opinionem qui ita factum volunt in gratiam Chriſti, cujus potiſſimum genealogia intenditur: verum ut cum pleriſque aliis, quod verius exiſtimo dicam; cum Scripturæ moris ſit poſt narratam quorundam generationem, qui ad Chriſti genus pertinebant, aliorum ſnbinde ad Chriſtum minime pertinentium meminiſſe confuſim, ſub hac generali clauſula, *genuitque filios & filias*, qua ſingulorum Pa- *L.* 15. *de civit. c.* 15.

triarcharum proſapia ſubtexitur, quidni pariter mentionem factura fuerit eorum qui præceſſerunt, etſi ad Chriſti genus minime attinerent; quandoquidem & aliorũ commeminit Scriptura, qui non pertinebant ad Genealogiam Chriſti; ecquid enim Japhet? quid Chã? quid Japheti? quid Chami, aliorumque multorum poſteri; quid Abel ipſe, quid Caim, eorumque poſteri ad Chriſtum pertinebant? qui tamen quia vel primogeniti vel inter priores aut primos geniti erant, memorantur à Scriptura, pręſertim cum primogenitorũ maxima haberetur ratio, quippe qui Sacerdotes eſſent, & aliunde conſtet è Scriptura, ut in Iſmael, & Eſau, & filiis Iſai, & David, accidit, fuiſſe nominatos ſemper primogenitos, tametſi ex illis naſci Chriſtus non debebat, & viciſſim nominatos ſemper fuiſſe eos ex quibus naſci Chriſtus debuit, licet primogeniti non eſſent. Unde demum colligo, vel mortuos fuiſſe eos qui antea geniti eſſent, ſi quos naſci contigiſſet, ac proinde ad multiplicationem humani generis nihil intererat eos fuiſſe genitos, vel certe neminem ante eos qui in Scriptura velut primogeniti recenſentur, genitum fuiſſe, nec proinde ullam inde propagationem conſequi potuiſſe.

Ante Diluvium multiplicatio hominum facta eſt ex uno. Poſt Diluvium autem è tribus: hæc itaque major extitit.

Ac-

Accedit huc porro, quod obſervatu dignum videtur, hominum multiplicationem Diluvii tempore non omnino atque in totum abſolute factam dici in Scriptura, ſed cœptam dumtaxat: ſic namque initio cap. 6. expreſſe dicitur. *Cumque cæpiſſent multiplicari homines ſuper terram*: quod ita ſignificanter, & diſerte expreſſum, atque annotatum, temere dictum credere haud equidem fas eſſe reor: nihil etenim in Scriptura otioſum, ac fruſtra poſitum exiſtimare par eſt. Ecquis enimvero dixerit illud Joan. 4. (*incipiebat enim mori*) de filio Reguli, temere adjectum? quo videlicet moribundum ſive morti proximũ, uti fert Græcum, non autem omnino mortuum ſignificari ajunt *Interpretes. v. Tolet. Titelman.* &c.

Poſtremo de Enochi ſeceſſu, ac quomodo cautum ipſi fuerit, diſceptandum venit; non enim difficultate id vacat: ſiquidem cum ex Scriptura conſtet eum ſupereſſe, & alicubi degere, æternitatis candidatum, (ut loquitur Tertul. lib. de reſurrect. carnis cap. 8.) ab omni vitio, ab omni damno, ab omni injuria & contumelia immunem, neceſſe eſt tempore Diluvii in tuto quodam receptu & ſecluſorio permanſerit, ab aquis Diluvii ſemotus atque PARS XI.

 illæſus;

illæſus; aliunde autem ex eadem Scriptura habetur nonniſi octo animas in arca ſervatas ſuperfuiſſe Diluvio, quod videtur pugnare cum eo quod de Enochi ſalute & conſervatione creditur. Quare ut hoc quidem primum conciliemus, poſtea de loco in quo tutus fuit à Diluvio, dicturi; ſic quod de octo animabus à Diluvio per arcam vindicatis ac ſervatis traditur, interpretari convenit, ut de his tantum hominibus intelligatur qui propalam in hominum conſpectu agebant & cum hominibus conſervabantur; de iis enim unis ſermo eſt: Enoch autem ab hominum converſatione & convictu procul remotus, ut Scriptura eadem loquitur, *Gen.* 5. *Hebr.* 9. *non apparuit, & non inveniebatur, quia tranſtulit eum Deus.* E medio hominum conſortio ſublatus, in hominibus minime numerabatur, alicubi gentium vel terrarum ſurſum ab omni hominum ſocietate occultus ævum degens, quaſi immortalis, nullo mortales inter numerò habendus. Itaque inter eos qui Diluvium evaſerunt nequaquam recenſetur, ſed perinde quaſi nullo inter homines loco numerove eſſet, ſeorſum ab hominum catalogo reponitur, atque non tam inter vivos, quàm unus Divorum veluti reputatur.

De

De loco & ſeceſſu in quo jam ævum agit, in quove, Diluvii tempore conſtitit, mihi nunc dicendum: quo de controverſia eſt percelebris, digna vindice. In Paradiſo degere, addubitari non ſinit locus Eccleſ. cap. 44. ubi tranſlatum eſſe in Paradiſum traditur, ut enim illud *in Paradiſum*, quod in vulgata extat, minime habeatur in Græco, unde traducta eſt vulgata, nihil admodum refert; cum vel ſola ſatis ſit vulgata autoritas: nec dubium quin olim in Græcis exemplaribus, queis uſus eſt noſter, id quoque lectum fuerit; ſane meliores eum codices nactum, compluribus argumentis exploratum habetur. Deinde ita fert eorum traditio qui Apoſtolorum diſcipuli fuere, recepta à pleriſque omnibus orthodoxis, atque adeo à ſanctis Patribus, à quo haud fas videatur ſecedere. Igitur pro certo nunc maneat oportet, Enochum divinitus tranſlatum eſſe in Paradiſum. At quis, qualiſve Paradiſus hic habendus ſit quærendum adhuc ſupereſt. Cum namque id nominis in Scriptura varie accipi ſoleat, ut puta pro Edenis horto ſeu loco voluptatis, de quo ſupra Moſes cap. 2. proque loco quovis amœno ac delectabili. Cantic. 4. & Eccleſiaſtici ipſius cap. 40. nec non & pro Cœ-

Enochus in Paradiſum receptus.

leſti beatorum domicilio, Luc. 23. Apocal. 2. & 2. Cor. 14. quid tandem hoc loco Paradiſi nomine intelligendum veniat, haud ita mihi promptum eſt ſtatuere. Vulgo quidem pro terreſtri Paradiſo accipi, ex Juſtiniano, ac Delrio, nec non ex Pererio conſtat. Verùm, ſi de Paradiſo voluptatis ſeu Edenico (de quo Moſes cap. 2.) intelligitur, ut id minus probem, multa faciunt, quæ in medium profero & ſtrictim exſequor, ut judicium penes Lectorem ſit. Accipe dum ergo quæ videantur adverſus vulgarem hanc opinionem facere. In primis, id eſt, quod plerique Autores jam docent, mihique certum habetur, Paradiſum hunc terreſtrem Edenicum neutiquam modo exiſtere, quod pluribus diſcuſſum apud Viegam *in cap.* 11. *Apocal. Sect.* 4. cernere eſt, ſi vacat; nec enim moror: ſatis habeo in præſens id perſtringere & in medium adducere, alias forte fuſius diſceptandum. Ut ergo hoc quaſi panegôs nunc attingam; cum facile conſtet Paradiſum terreſtrem ea mundi parte conſitum fuiſſe qua Tigris & Euphrates coëunt, aut certè proximi ſunt, quod in Meſopotamia, vel non procul ab ea accidiſſe, haud levibus conjecturis demonſtratur, ecquis non vi-

Is Enochi Paradiſus eſt alius ab illo Adami.

videat, cùm loca hæc omnia conſtet modo explorata atque adeo habitata eſſe, Paradiſum inibi latere haudquaquam poſſe? Et vero nullum uſpiam in iis regionibus Paradiſi veſtigium apparere, nemo inventus eſt qui vel per ſomnium quidem ſenſerit. Repertos ſane aliquando aliquos apud Roſveyd. *lib.* 1. *de vitis Patrum* è Græcor. Menæis, quos non piguerit Paradiſum hunc omni ope exploratum ire; at poſtquam eundo & quæritando defeſſi ſunt, contigit ut nihil præter ſpectra oſtenderint; Paradiſi autem ne umbram quidem ipſam viderint. Quare certum, mea quidem ſententia, relinquitur, nullum inibi locorum ſupereſſe videri Paradiſum, ni fingere eum libeat prorſus inviſum atque inſtar preſtigioſarum quarundam arcium ſeſe humanis ſenſibus ſubtrahentem, quod commentitium & illis Tantali hortis apud Homerum haud abſimile, fabulis Poetarum adſcribendum ſit. Atque hæc mea ratiocinatio tanti fuit apud ſcriptorum pleroſque, ut jam vix cuiquam ſentire aliter videatur, malintque Paradiſum dicere nullibi terrare modo videri exiſtere, aquis, ut ajunt, diluvii, vel longinqua ævi vetuſtate labefactatum penituſque abolitum, at-

que

que ita in eo Enochum nunc haudquaquam degere fatentur, in eum tamen principio fuiſſe delatum affirmant, inque eo ad diluvium uſque vitam traduxiſſe, ac tum alio tranſlatum videri; ſcilicet fiduciariæ poſſeſſionis lege, ut dicitur, Paradiſum terreſtrem ipſi habitandum obveniſſe, indeque mox emigrandum alio fuiſſe, iſtarum avium inſtar, quas temporis injuria quotannis ſolum vertere cogit. Næ hæc paradoxa merito habeantur! quorſum enim ejuſcemodi deſultoria ac nomadica tranſmigratio? Edquid diverticula hæc quærere attinebat? Siquidem compendio fieri id potuit, quod nos volumus, ut jam à primo in eum videlicet locum deportaretur, in quem transfieri poſtmodo oportebat, juxta ſcitum illud vulgare & palatitium, *fruſtra per plura fieri, quod per pauciora confici queat.* Quamobrem ſic ſtatuo, cum à SS. PP. ex illo Ecclef. 44. dicitur Enoch tranſlatus in Paradiſum, non de illo Adami eſſe accipiendum, quem conſtat nuſquam terrarum exiſtere, ſed de ſeceſſu aliquo, ubi una cum ſuo ſymmyſta ac conſorte Elia, immortale aut certe immortali affine ævum agit, agetque ad Antichriſti uſque tempora, ut fertur. Huic meæ opi-

Suar. in 3. p.1.2. diſp. 55. ſect. 1.

opinioni nolim quiſquam fidem habeat, niſi eam rationibus atque autoribus idoneis evicero. Ac primum ut è compluribus non levis fidei autoribus, qui à me ſtant, præcipuos aliquot producam; Rupertus ſcriptor doctus juxtaque orthodoxus, *l.* 3. *de Trinit. c.* 33. diſertè teſtatur nuſquam Scriptura proditum haberi Enochum fuiſſe tranſlatum in Paradiſum terreſtrem, ſive eum in quo fuit Adam; quin neque reipſa eo tranſlatum videri pugnat omni ope: Recitarem hic Ruperti teſtimonium, niſi longiuſculum eſſet, & cuique integrum ac promptum foret librum adire. Chryſoſtom. quoque *hom.* 21. *in Gen.* ſcriptum fecit non eſſe curioſius ſcrutandum exquirendumve quem in locum contigerit transferri à Deo Enochum, quippe cum Scriptura id tacendum duxerit, plus æquo curioſi eſſe videtur id anxie ſcrutatum ire. Etenim vero ſi Chryſoſtomus in illo Eccleſ. libro, vel Paradiſi vocabulum legiſſet, vel certe eo ſignificari putaſſet Paradiſum Adæ, haud utique dixiſſet ſileri in Scriptura de loco in quem tranſlatus ſit Enoch, necdum ſatis liquere. Illi adſtipulatur more ſuo Theodoretus; cum enim quæſtionem poſuiſſet in hæc verba, quem in locum Deus
tran-

tranſtulit Enochum? ad eam ſic reſpondet: non inquirenda quæ ſilentio fuere prætermiſſa, ſed veneranda quæ ſcripta ſunt; quibus verbis non obſcure innuit, minime tradi in Scriptura, quo translatus ſit Enoch; mitto cætera id genus teſtimonia quæ penes laudatum jam Pererium diffusè expoſita videre eſt; mihi namque in præſens ſufficit teſtatum relinqui non eſſe, cur Paradiſi nomen in citato Eccleſ. loco, de terreſtri Paradiſo accipi debeat. Quare non poſſum non mirari quid tandem Sixto Senenſi, quem honoris cauſa nomino, venerit in mentem; ut *lib.* 5. *Biblioth. annot.* 36. ſcriberet in hæc verba: *Dicere Enochum & Eliam non eſſe tranſlatos in Paradiſum terreſtrem, inibique verſari, eſſe contra Scripturam & à recta fidei regula exorbitare.* Atrocem planè cenſuram! at illam ſane quidem, ut videlicet, temerariam, qua doctiſſimi ac ſanctiſſimi Patres percelluntur. Neſcio an fidei Inquiſitorem hac in re egerit: At id ſcio, non tam facile, ne dicam temere ac præcipiti judicio damnandos videri eos quorum autoritas præcipuo in Eccleſiæ loco ſemper eſt habita. Malo equidem ſtare iis quæ antea *lib.* 2. de eodem ſcripſerat ex Philone, Procopio,

Vide Salian. annal. ſub. a m. 987.

pio,

pio, & Auguſtino. Nimirum minime compertum eſſe locum in quem tranſlatus eſt. Ergo quicquid modernorum aliqui obganniant, agamus dum modo, noſtramque de Enochi ſede ac domicilio ſententiam conſtitutum eamus, & quidem brevitate quanta poteſt maxima. Conſtat jam Enochi ſedem Paradiſum eſſe, non illum utique Adami, quo de *cap.* 2. *Gen.* ſed alium quempiam: neque enim Eccleſ. illud, *In Paradiſum*, ſymbolicôs interpretari lubet de ſumma quadam animi ac corporis quiete, deliciarumque omnigenerum copia, quarum compotes ſint Enoch & Elias ubicumque exiſtant; proprie ac citra metaphoram id nominis capiendum hic cenſeo; puta, uti jam inſinuavi pro quodam loco ac iis quos Paradiſi nomine uſu venit in ſcriptura deſignari. Hunc porro locum non procul à Cælo poſitum reor, ubi terrenæ fæcis, atque injuriarum temporis nihil eſt admodum. In Seder Olam fit mentio Paradiſi terreſtris in quadam ſuperiore aëris parte, &c. apud Genebr. chronol. lib. 1. 7. Baſilius *lib. de Paradiſo* ſcribit, Paradiſum ob ſitus ſublimitatem nullas admittere tenebras. Rupertus *lib.* 1. *in Gen. cap.* 37. Paradiſum ait eſſe

eſſe locum Cœlo proximum. Mag. Hiſt. Schol. *lib.* 1. *cap.* 13. ex Beda, locum ait eſſe amœniſſimum longo terræ & maris tractu à noſtra habitabili zona ſecretum, adeo elevatum ut uſque ad Lunarem globum attingat. Alex. Alenſ. cenſet Paradiſum eſſe in aëre quieto & tranquillo, qui ſuperior eſt noſtrate hoc aere inquieto ac turbulento, & locum Paradiſi eſſe ubi finis eſt & terminus exhalationum & vaporum. De ſuprema aeris regione Cœlo vicina proclive eſt id porro accipere.

Sunt enimvero qui Paradiſum Adami ſupra mediam aëris regionem ſitum eſſe dixerint, è quibus fuere Abulenſis & Mag. Sent. atq; apud hunc Rhaban. Rupert. Strab. queis ſuffragantur Alex. Alenſ. aliique magni nominis & doctrinæ. Equidem ut eis minime auſcultem, rationum monumenta me retrahunt. Attamen in rem noſtram facit quod Paradiſum inibi aliquem agnoverint; quem nos non de illo ubi fuere à primo protoplaſti ante lapſum (de illo enim liquido liquere puto, non procul ab Euphrate & Tigri in terra Ana extitiſſe) ſed de hoc noſtro accipimus, de quo Ezechiel meminit, & in quo Enochum atque Eliam locandos diximus. Huc etiam facere videtur

quod

quod *Pererius* tradit *l.* 3. *in Gen.*4,5.*q*.5. potuiſſe Enoch Diluvii tempore ſublatum in aëris oras, Diluvii aquis ſuperiores, conſervari à Deo & ab exitio liberari; vult namque Scriptor ille accuratus & doctus, per annum, quo Diluvium tenuit, manſiſſe Enochum in ſuprema aëris regione; cui aſſentitur Bonfrerius; quod ſi verum ſit noſtræ opinioni plurimum favet: quidni enim potuerit & antea & deinceps ita manere? & quorſum tranſmigratio opus ſit, nos ſtabilem illi & fixam ſedem aptamus. Equidem, ut ingenue quod eſt fatear, quo demum loco degat nunc Enoch, quæſtio eſt, quam Elias, vel Enoch ipſe, cùm redierint, ſolvent; nobis nihil nunc præter conjecturas ſuppetit, quibus, ut cœcos baculo, ita nos uti par eſt. His igitur fultus, eo tandem adducor ut credam, Enochi ſedem in ſuprema aeris regione alicubi, puta in ſublimis alicujus montis vertice, ex iis qui feruntur nubes tranſcendere, ut de Olympo, Athone, Caucaſo & Atlante vulgo eſt creditum, eſſe collocandam. Argumenta ſeu conjecturæ, quibus nitor, hæ ſunt potiſſimæ, quarum jam aliquas carptim attigi; nempe quod Paradiſus ille Adamicus nullibi terrarum nunc extet, & Meſo-

Serar. in 2.2.*lib*.4. *Reg.*

po-

potamiæ ſeu Aſſyriæ regio omnis ubi eum fuiſſe conſtat, ita nunc habitetur & culta ſit, nihil ut ejus lateat, ubi Enoch atque Elias occultari poſſint & delitefcere. Adhæc conſulendum Enocho fuit diluvii tempore, ubi fuerit unque diluvium, ne una cum aliis extra arcam poſitis ſubmergeretur. Itaque ut hic porro omnibus conſultum ſit, viſum mihi eſt, poſtquam diluvium placuit in ſolius Aſiæ fines redigere, alibi terrarum Enocho & Eliæ locum quærere; quandoquidem in terra Aſiæ nuſquam reperire erat, cujus celſiſſimi montes tegebantur aquis. Extra Aſiam igitur explorandum fuit ſi quid forte alicubi latebrarum & receſſus ſubſit ubi Eliæ & Enoch receptui locus ſit; hunc autem locum non alium eſſe apparet commodiorem aptioremque quam montis alicujus faſtigium, in quo procul degunt ab hominum conſortio; quidni enim mons extet aliquis cujus ſupremus vertex ſit hominum commercio impervius & inacceſſus? cujuſmodi Atlas memoratur, qui ex Solino & Plinio è media arenarum conſurgens vaſtitate in viciniam Lunæ educitur, unde cœlum geſtare eſt creditus: de Olympo & Athone feruntur quæ in rem præſentem non

Plin. l. 5. c. 1. Solin. c. 37.

non parum faciant. Certè quidem de Olympo proditur, beatorum atque immortalium ibi ſedem eſſe. Olympi cacumen accolæ Cœlum vocant. Olympus mons excellenti vertice, inquit Solin. *cap.* 3. tantus attollitur, ut ſumma ejus Cœlum accolæ vocent. Ut non immerito in Cœlum raptus Elias dicatur, ſi eo ſit delatus. *Nubes excedit Olympus*, ait Lucan. *l.* 2. *Pacem ſumma tenent*: & Claudian. in conſulatu Manlii canit:

——————— ut altus Olympi
Vertex, qui ſpatio ventos hyemeſque relinquit,
Perpetuum nulla tenebrarum nube ſerenum,
Celſior exurgit pluviis, auditque recentes
Sub pedibus nimbos, & rauca tonitrua calcat.

Vide porro quod refert *Rhodigin. l.* 1. *lect. ant. cap. ult.* ex Platonis Phædone in rem noſtram mirifice conferens: *Eſſe videlicet terrarum regionem quandam prominentem adeò ut imbres neſciat, neque item fluminum ullos perſentiat impetus. Summa perinſigniſque ſit aëris temperies, perindeque inibi perfectiſſima quæque uberius enaſcantur, nec deſit exactiſſimum genus*

genus hominum, quorum ævum ſit noſtro longe diuturnius, &c. Ac poſtea ſubjungit; *Quod de ſublimi terrarum parte pluviis inconcuſſa ſcribit Plato, idipſum & de Olympi vertice antiquioribus proditum*, & repetit Euſtathius ex Pompon. Mela l. 2. c. 1. *Athos mons eſt adeo elatus ut credatur altius etiam quam unde imbres cadunt, ſurgere, capit opinio fidem, &c* Quæ totidem verbis habes apud Solin. cap. 16. Ariſtot. ſect. 26. problem. q. 38. *Super excelſiſſimos*, inquit, *montes ſpiritus nulli excitantur, ut ſuper Athon, ac reliquos generis ejuſdem. Atlas in Mauritania*, ſi vera referunt laudati modo *Plin. & Solin.* è medio arenarum conſurgens vaſtitate, in viciniam Lunæ educitur. *Diocaſſ. l. 75. ex Xiphilino*, Atlantem altiſſimum montium nubes excedere tradit. In aliquo igitur horum montium ſi quis dixerit Enoch cum Elia degere & ævum ibi ſeorſum, & clam hominibus, traducere quis non boni conſulat? cum nuſquam alibi commodius poſſint degere, Cœlo vicini, procul ab hominum conſortio & conſpectu, in tuto, ac tranquillo, amænove loco, extra diluvii, nec non & ventorum, imbrium, ac procella-

cellarum, aliaſve temporis injurias, atque adeo humanos caſus omnes, in cælitum & beatorum veluti ſuburbiis poſiti; ut jam Cœli ac Paradiſi accolæ dici merito poſſint. Quod ſi quis fortè, aliis omnibus non improbatis, de ipſa amænitate addubitet, adeat is *Majoli Canicular. colloq.* 16. ubi de montium amœnis cacuminibus copioſè ediſſerit. At inquies demum, quoniam eo tandem conjectando progreſſus es, ut in uno quopiam montium hujuſmodi, Enoch & Eliam collocandos putaris, in quonam tandem maxime omnium eos eſſe reponendos cenſes? Equidem ſentio me in anguſtias redactum, ac velut in lubrico teneri, quia tamen regredi & pedem referre non licet abſque probro; age dum progrediamur & per conjecturarum declivia exitum aliquem, aut tutum quoddam perfugium quæramus. Ergo ut extremæ curioſitati faciam ſatis, ſic tandem concludo, ex omnibus jam relatis montibus mihi potiſſimum allubeſcere, eum de quo dixi ultimo, Atlantem, his maxime de cauſis; nempe quod ejus vertex hominum commercio minus ſit pervius, minuſque frequentatus ſublimi-

Paradiſus in quo Enoch reſidere creditur celſiſſimi alicujus montis faſtigium eſt.

limitate & magnitudine nulli inferior, imò etiam, ut aliquibus placet, ſuperior multo; denique ob ſingularem quandam amœnitatem & fontium arborumque pulcherrimam copiam. Vidimus jam ex Solino & Plinio, ejus cacumen in viciniam Lunaris circuli exſurgere; placet nunc quæ idem Plinius ibid. mira commemorat, hic transſcribere: nimirum, *è mediis*, inquit, *hunc arenis in Cœlum attolli prodiderunt, aſperum, ſqualentem, qua vergit ad litora Oceani, cui cognomen imponit, eundem opacum, nemoroſumque & ſcatebris fontium riguum qua ſpectat Africam, fructibus omnium generum ſponte ita ſubnaſcentibus, ut nunquam ſatietas voluptatibus deſit: incolarum neminem interdiu cerni, ſilere omnia, haud alio quàm ſolitudinum honore, ſubire tacitam religionem animos propius accedentium, præterque horrorem elati ſuper nubila, atque in vicinam Lunaris circuli. Eum denique noctibus micare crebris ignibus, Ægiparum Satyrorumque laſcivia impleri; tybiarum ac fiſtulæ cantu, tympanorumque & cymbalorum ſonitu ſtrepere.* Ita ille, in rem noſtram mirifice, uti claret: nam præter delicias loci, ecquid fieri poteſt accommodatius in abditos

Adi Pauſan. 3. in Attic. Max. Tyr. diſſert. 38.

Viſe Plin. exercit. Salmaſ. pag. 293. & ſeq.

ditos Prophetarum latentium receſſus, inque Paradiſi notionem; Paradiſi illius, de quo Moſes, haud multum abſimilis, de quo ſcriptum extat, inacceſſum fuiſſe, poſt lapſum; hominibus, Cherubim cum flammeo enſe appoſitis ad fores & aditum intercludentibus; quæ Cherubim non aliud præter ſpectra & terricula fuiſſe, una mecum, perboni Autores ſentiunt. Conſule Genebr. Chronol. lib. 1. ſub init. nec non & Lud. Vives in cap. 8. lib. 18. Auguſt. de civit. Adde huc demum quod ait Eupolemus, Enochum vulgo appellatum eſſe apud priſcos Atlantem; ut videatur nihil meæ porro conjecturæ admodum deeſſe. Quod ſi quis tamen temeritatis hoc damnandum cenſet, quod auſus ſim, nullo duce unus tam difficilem, abſtruſumve locum tentare, à Deo tot tantiſque obſeptum monſtris, & ab humana communicatione ſemotum, pareo lubens ac pedem retrahere non abnuo, ſi ita factu opus videbitur; abſit ut meas ſuſpiciones pro fidei dogmatis atque oraculis venditem. Quod mihi nunc propoſitum erat in hac mea diſſertatione, id unum maxime fuit, ut quid Diluvii tempore Enocho factum ſit, conjectando exſe- *Atlantis cacumen Enochi nec non & Eliæ ſedes.*

E querer,

querer, cum ratio alia non ſuppeteret; ad id porro exequendum nihil viſum eſt congruentius, quàm illum extra Diluvii fines ponere, ac proinde extra fines Aſię majoris, ne pluribus fictiſque miraculis dare locum neceſſe ſit; atque ibi locare, ubi hominum minor ſit frequentia, minuſque commercium, extra humani convictus & conſortii oras, ubi latere & clam eſſe valeat; tametſi non ſum equidem neſcius promptum Deo eſſe, ipſum, ſi ita conveniens videretur, aliis quoque modis, hominum aſpectui ſubducere, nihilo fere ſecus ac Chriſtum olim redivivum atque in terris interq; homines, antequam Cœlum repeteret, paſſim agentem, vulgi oculis ſubtractum, nec niſi iis quorum è re erat, conſpicuum fuiſſe ſcimus; ſed neque hoc abſque miraculo fuerit. Quare quoniam miraculorum mihi, quantum fieri poteſt, multiplicatione temperandum ſemper duxi, hanc viam inire placuit, quæ omnium mihi viſa eſt commodiſſima atque expeditiſſima: ut videlicet Enoch eo divinitus fuerit tranſlatus, ubi apud homines ultra non apparuit, in locum perſalubrem, perque amœnum, qui appellationem Paradiſi referre dignus ſit,

non

non procul à beatorum atque immortalium ſedibus, ubi denique futuri poſtmodo Diluvii vitare incommoda & diſcrimina potuerit. Quæ omnia in Atlantis verticem maxime omnium cadere & competere viſa ſunt. Si tamen ſecus videbitur cuipiam, non obnitor, nec quicquam admodum deprecor, ni ut mihi nequaquam ſuccenſeatur, quod auſus ſim primus diſquirere & ſcrutari occultos ſeceſſus & latebras in quibus Enoch cum Elia clam hominibus degant, quod detegere nondum Deo viſum fuerat: videmus nova in dies terrarum ſpatia detegi curioſorum hominum & ſagacium ſolertia, idque adeo illis minime verti vitio, ut multo magis gloriæ & laudi detur. Spero mihi nunc quoque idem obventurum, ut quod primo viſum eſt temerarium, videri incipiat aliquando probabile; & ſi neminem habeo, qui præceſſerit, fore ut habiturus ſim, qui ſubſequatur: ſaltem qui ex hiſce meis præſumptionibus gradum ſibi faciat ad ulteriorem veritatis diſquiſitionem; cujus ſtudio, quicquid à me prolatum hic eſt, dictum eſto.

Digitized by Google

COROLLARIUM.

AT unus ſupereſt porrò ſcrupulus, omnium quidem graviſſimus, ut viſum nonnemini illorum, quibus meam hanc diſſertationem recognoſcendam examinandamque credideram. Eſt autem hujuſmodi; quod nempe fas eſſe haud retur, Scripturæ verba ſemper antea ab univerſis ſingulisque ſenſu aliquo accepta atque expoſita, tandem aliquando, autore nullo, privata interpretatione ſenis accipi, ac veluti, quod nimiæ cujuſdam arrogantiæ ſemper eſt habitum, ſibi vendicare uni veram Scripturæ intelligentiam, quaſi præ aliis omnibus tibi datum ſit, quod uni Chriſto in Apocalypſi conceditur, ut præter eum nemini liceat aperire librum & ſignacula ipſius ſolvere. Scilicet! Id nefas eſſe cenſet, ac temeritati proximum videri vult optimus Cenſor, cujus ipſe judicio plurimum equidem tribiendum fateor. Quare ut ei ſatisfaciam, ſcrupulumque hunc amoveam, præter ea quæ à me ſupra ſunt præſtricta, lubet hic quædam ſubjicere, queis ſiquid ſubeſt controverſiæ, & qua demum ſit cenſuræ hujus vis, palam fiat.

Age

Age dum igitur, nefas & temerarium habetur, à vetuſtis & receptis Scripturæ interpretationibus recedere, novi quippiam proferre, vel comminiſci: nempe intutum hoc eſt & errandi periculo proximum! Eſto ita ſane! at nova videmus indies detegi in Scriptura & novas ſubinde interpretationes exiſtere.

De Spiritu Domini, quem Script. Gen. I. ferri ait ſuper aquas, plerorumq; quà P.P. quà D.D. ſententia fuit, Eccl. teſtimonio comprobata, non alium eſſe quàm ipſummet Spiritum S. quod tandem apud recentiores exolevit.

Quod de filiis Dei & filiabus hominum è quibus orti ſunt Gigantes, in hoc ipſo opere à Moſe traditur, vulgo ab Antiquis dè dæmonibus & ſuccubis intellectum fuit; fuere tandem quibus opinio hæc viſa ſit improbabilis, & de filiis Seth, filias Caim ducentibus, intelligendum affirmarint. Jamque opinio hæc nova præ illa anteriore convaleſcit.

Huc attinet quod ex Scripturæ ſententia de animarum propagine, & ut loquebantur, traduce eſt creditum. Videlicet ut corpora hominum è parentum corporibus, ita & animas ex eorundem animabus propagari. Quod

Hieronymo teſte, tota Occidentis Eccleſia tenuit annis plus trecentis, perque diu poſt indefinitum remanſit, hodie pro hæreſi habetur, uti perſpicere eſt apud Bellarm. Controverſ. lib. 4. de amiſſ. grat. & ſtatu peccati c. 11.

Sed plus aliquanto eſt quod ſubinde fieri videmus, ut quædam in ſcripturis paſſim recepta & approbata tandem aliquando emendentur; cujuſmodi eſt quod Sap. 12. extat, ubi ad noſtra uſque tempora legi ſolitum erat; *Neque Rex neque Tyrannus in conſpectu tuo inquirent de iis quos perdidiſti. Cum ergo ſis juſtus juſte omnia diſponis, ipſum quoque qui non debet puniri, condemnas, & exterum æſtimas.* Quorum quidem verborum ſententia non parum torſit interpretes, quouſque patrum noſtrorum memoria ſub Sixto V. antiqua lectione emendata legi cæptum eſt; *cum ergo ſis juſtus juſte omnia diſponis: ipſum quoque qui non debet puniri condemnare exterum æſtimas à tua virtute*: quod ſententiam facilem habet & probabilem. Suntque alia ejuſdem modi loca correctioni obnoxia, ut advertit Sibar. c. 19. ſuorum Prolegom. Biblic. quæſt. 21. In quibus reponere liceat quod initio Geneſis Tractatorum omnium conſenſu jamdudú obtinet de dierum Hexaemeron inter ſe diſti-

diſtinctione, quam plerique omnes ita ſtatuunt, ut velint diem ſecundam eo claudi commate, quo firmamenti unius effectio effertur, atque hiſce textus verbis finiri: *Vocavitque Deus firmamentum cælum, & factum eſt veſper & mane dies ſecundus.* Quodque ſubditur de aquarum congregatione in locum unum ad diem tertiam pertinere. Atque hæc interpretatio ad nos uſque progreſſa eſt adeo, ut inde optimi quique autores non dubitarint aſſerere diei ſecundæ à Deo haudquaquam fuiſſe benedictum. Donec tandem noſtri temporis enarrationibus ſubiit paulo aliter interpungere, & utrumque opus firmamenti atque ipſius congregationis aquarum ſeu detectionis terræ, ſub unam diem referre. Valde probabilis mihi videtur, inquit Petav. cap. 13. l. 1. de opific. VI. dier. diſtributio illa rerum & operum, ut eodem quo firmamentum, id eſt, Cœlum effectum eſt die, terra retecta ſit, aquis in ſua conceptacula compulſis. Næ id novum videri poterat & factu ac dictu nefas, ſiquidem ſtandum ſit religiosè iis omnibus quæ fuere hactenus recepta & comprobata apud Interpretes, ac veluti præſcripta in vulgus. Atta-

men à Doctis id minime improbari perſpicimus: mitto alia id genus non pauca quæ apud Scripturæ Tractatores legere eſt.

Unum pro colophone libet apponere, quod quia meæ eſt conjecturæ, & parum hactenus à Tractatoribus eſt animadverſum, referre hic attinet. Actorum cap. 9. ſic fertur.: *In Joppe autem fuit quædam diſcipula nomine Tabitha*, quæ interpretata dicitur Dorcas. Sic quidem vulgata editio: at mendum ibi eſſe, ſuſpicari ſubit, proque *Tabitha* legendum eſſe *Tabia*, mecum una omnes facile intelligent, ſi attendant quod verborum fert interpretatio. Etenim *Tabia* vox eſt Syriaca, quæ ſignificat Capream, ſeu Græce Dorcada. Hæc ergo mulier quæ Dorcas dicitur interpretata, non Tabitha, quæ vox aliud ſonat, ſed Tabia eſt dicenda, ut ex vocabulorum interpretatione liquet.

Textum ergo hunc mendoſum eſſe ſi quis dixerit, non male, opinor, arguet. Cæterum mendo huic anſam præbuiſſe auguror, quod de puella Jairi filia, quam Chriſtus ſuſcitavit, extat apud Marcum cap. 5. ubi totidem verbis uſus reperitur Chriſtus,

ac

ac Petrus hic; Thabita ſurge, vel Thabiti potius, quod ſignificat, reſpice, vulgata tamen vertit, Puella; loci utriuſque analogia fortean vulgato interpreti anſam dederit ſic efferendi; contra quam ratio & veritas ferant.

Itaque licet, quod ſciſcit Tridentina Synodus Seſſ 4. dare operam, ut Scriptura, ipſaque adeo vulgata editio, quam emendatiſſime imprimatur; quod per Lovanienſes Theologos, maximeque per Cardinales juſſu Summorum Pontificum Pii IV. & V. nec non & Clementis VIII. egregie eſt præſtitum. Sed multo plus hoc eſt quam quod nos hic ſatagimus, quippe qui ſalvo Scripturæ textu, prorſus immutato, nonniſi de nova ipſius enarratione ſeu interpretatione ambigimus.

Cujus rei aliqua modo exempla retuli, poſſemque plura his addere; ut quod de S. Joannis morte addubitatum eſt, ex ipſius Evangelico textu c. ult. ubi de eo Chriſtum dixiſſe proditur, *ſi eum volo manere donec veniam, quid ad te? tu me ſequere*: Exiit ergo ſermo ille inter fratres quod diſcipulus ille non moriretur. Unde creditum vulgo

eſt Joannem uſque ad Domini adventum fore ſuperſtitem, ac tùm unà cum Enoch & Elia adfuturum, commentum indidem extitit quo quidam finxerunt illum quidem ſepultum fuiſſe Epheſi, ſed ita ut ibi dormire potius quam mortuum jacere tenendum ſit, quod, inquiunt, arguit, terræ ſub qua humatus jacet ebullitio, qua ſicut in fontium ſcatebris evenit, ſabulum eructari cernitur quaſi ex ejus halitu dormientis id fiat. Hujus porro opinionis vel commenti fides diu obtinuit, donec tandem eluxit & caliginem hanc diſcuſſit veritas.

Proximum eſt quod de S. Joſepho ſanctiſſimæ Virginis Deip. viro abuſque Tertull. ad SS. Gregor. & Bernard., multoque etiam poſt fuit creditum; videlicet ex eo quod in Evangelio non niſi Deip. ſponſus appellari ſolet, nequaquam ejus maritum, ſed ſponſum duntaxat habendum fuiſſe, quod damnatum modo eſt. Atque hactenus quæ ad novas verborum Scripturæ expoſitiones pertinent, quibus confici demum poſſit quod in præſenti agitur, minime nefas aut temerarium videri Scripturæ locutiones aliter quam antea accipi conſueverant interpretari.

Præ-

Prærogativam ſcio eſſe antiquorum ſententiam, penes illos eſſe poſteris facem prçferre & conciliare autoritatem, ac prçjudicium facere; at non eo prohiberi quibus veritatis ſtudium cordi eſt, novi aliquid opinari, quoad fert ratio, & modeſtia, & quod caput eſt, religio.

Hoc jure factum videmus ut in ſacris etiam, vetuſtis opinionibus exſoletis, novæ demum prodierint, quibus ſua nunc conſtet autoritas. Ita nimirum quod apud Agiographos de VII. Dormientibus extat, qui annos fere CC. dormiviſſe crediti ſunt in quadam ſpelunca; uti legere eſt apud Metaphraſtem, èque eo Surium, nec non & apud Nicephorum ac Cedrenum, alioſque, cum tamen revera non ſomno, ſed morte correptos in ſpelunca occluſos tantundem egiſſe annorum opinio ſit hodie Doctiorum. Conſule Cardinalem Baron. in Martyrol. Rom. 27. Jul.

Quid quod de lepra Conſtantini M. ipſius baptiſmo curata vulgò refertur, & apud antiquos creditum fuit, fuitque adeo à Pio V. in Breviario Romano in legenda S. Sylveſtri die ultima Decembris relatum; refragrante tamen Caje-

tano

factum eſt non animo definiendi, ut mihi prorſus credi velim, ſed veritatis aſſequendæ ſtudio, commentationem meam quaſi ad Senatum Eruditorum referre placuit, quorum judiciis examinetur, & ſtet, cadatve ſuſpicio mea; cui equidem, ſi non probatur ſapientibus, renuntio atque anathema ac diras pronuntio. Ut Dei, ita & Eccleſiæ filius, & cultor, mori volo, novorum dogmatum, non oſor modo & adverſarius, ſed, quantum in me fuerit, etiam exterminator.

In manibus ejus, & nos, & omnes ſermones noſtri, Sap. 7.

FINIS.

Digitized by Google